

UNIVERZITET SINGIDUNUM

**Departman za poslediplomske studije
Master studijski program poslovne ekonomije**

M A S T E R R A D

**PRIMENA FORENZIČKE REVIZIJE U
OTKRIVANJU PREVARE**

Mentor:

Prof. dr Milovan Stanišić

Kandidat:

Biljana Manojlović 400024/2013

Beograd, 2015.

SADRŽAJ

PRVI DEO

UVODNA RAZMATRANJA 6

1.1 Predmet istraživanja	7
1.2 Ciljevi istraživanja	7
1.3 Značaj i aktuelnost	7
1.4 Hipoteza istraživanja.....	8
1.5 Metod istraživanja.....	8
1.6 Struktura rada.....	9

DRUGI DEO

FORENZIČKO RAČUNOVODSTVO I REVIZIJA 10

2.1 Stvaranje kulture etičkog ponašanja	11
2.1.1 Ekonomsko okruženje.....	11
2.1.2 Zakonski propisi o poslovanju	11
2.1.3 Prevazilaženje prepreka	12
2.1.4 Ostvarivanje konkurentske prednosti	13
2.1.5 Maksimiziranje vrednosti kupaca	13
2.1.6 Menadžment totalnog kvaliteta.....	13
2.2 Forenzičko računovodstvo	14
2.2.1 Ciljevi forenzičkog računovodstva.....	14
2.3. Forenzička revizija.....	15
2.3.1 Ciljevi forenzičke revizije.....	15
2.4 Karakteristike nezavisne revizije / forenzičke revizije	16
2.4.1 Ograničenje forenzike kod nas	17
2.5 Poređenje forenzike i revizije	17
2.6 Vrste prevara u računovodstvu	18
2.6.1 Korupcija.....	18
2.6.1.1 Revizorsko otkrivanje rizika korupcije	19
2.6.2 Protivpravno prisvajanje dobara	19
2.6.3 Lažno finansijsko izveštavanje	19
2.7 Strategije menadžmenta pri sastavljanju lažnih finansijskih izveštaja	20
2.7.1 Motivi koji navode menadžere na prevaru.....	21
2.8 Pranje novca	21
2.8.1 Revizija finansijskih izveštaja i pranje novca	22
2.8.2 Curenje informacija.....	22
2.8.3 Revizorski trag.....	22
2.9 Efikasna alokacija kapitalnih resursa između kompanija	23

TREĆI DEO

PREVARA I OSTALA NELEGALNA DELA.....24

3.1 Prevara i ostala nelegalna dela	25
3.2 Definicije i vrste prevara.....	25
3.2.1 Malverzacije i procenat otkrivanja prevara.....	26
3.2.2 Prevare u izveštajima o finansijskom poslovanju	27
3.3 Revizorski kriterijumi prevara	27
3.4 Značaj koncepcije prevare u reviziji	28
3.4.1 Stav revizora prema ličnim karakteristikama.....	28
3.5 Lične karakteristike koje ukazuju na ponašanje koje vode prevari	29
3.6 Slučajevi kada se sumnja na prevare u finansijskim izveštajima.....	29

ČETVRTI DEO

VEŠTINE INTERNOG REVIZORA U ISTRAZI PREVARE.... 30

4.1 Veštine internog revizora u istrazi prevare	31
4.2 Kontrola računovodstvene procene	32
4.3 Determinantna uloga menadžmenta u prevari	32
4.4 Dužnosti internih revizora.....	33
4.5 Dužnosti istraživača prevara	33
4.6 Revizijski rizik i prevara	33
4.7 Faktori rizika	34
4.7.1 Procena rizika menadžmenta	36
4.8 Inherentni rizik i kontrolni rizik.....	38
4.8.1 Detekcioni rizik.....	39
4.9 Sumiranje rizika revizije	39

PETI DEO

ULOGA INTERNE REVIZIJE U OTKRIVANJU I SPREČAVANJU PREVARA.....40

5.1 Uloga interne revizije u otkrivanju i sprečavanju prevara	41
5.1.1 Uloga interne revizije u forenzici.....	41
5.2 Trougao prevare	42
5.2.1 Motiv	43
5.2.2 Mogućnosti.....	44
5.2.3 Racionalizacija	44
5.3 Odbrana od prevare	45
5.4 Procedure kontrole i nadgledanje zaposlenih.....	45
5.5 Crvene zastavice	46
5.5.1 Model crvene zastavice	47
5.6 Otkrivanje prevara.....	47

5.6.1 Prevara zaposlenih	48
5.6.2 Prevara menadžmenta	49
5.7 Interna kontrola	50
5.7.1 Ciljevi interne kontrole	51
5.7.2 Komponente interne kontrole	51
5.8 Dokazi forenzičara i veštaka	52

ŠESTI DEO

NEPRAVILNOSTI U RAČUNOVODSTVU I REVIZIJI 53

6.1 Definicija nepravilnosti u računovodstvu	54
6.2 Nepravilnost kao rezultat propusta	54
6.3 Mogućnost greške u forenzici	55
6.4 Eliminisanje nepravilnosti u računovodstvu	56
6.5 Zamagljivanje bilansa	57
6.6 Falsifikovanje bilansa	57
6.7 Metodološki procesi nepravilnosti	58
6.7.1 Proces sravnjenja	58
6.7.2 Proces najmanje crte	59
6.7.3 Proces periodičnog skupljanja u okviru nepravilnosti	60
6.7.4 Proces prostornog skupljanja u okviru nepravilnosti	60
6.7.5 Proces devetične kontrole	60
6.8 Monitoring	61
6.9 Budžetiranje	62

SEDMI DEO

PREZENTACIJA REVIZORSKIH POSTUPAKA KLIJENTA

»KIMBY-CO« d.o.o 63

7.1 Delatnost privrednog društva	64
7.2 Osnov angažovanja	65
7.3 Primenjene računovodstvene politike	66
7.3.1 Priznavanje prihoda i rashoda	66
7.3.2 Nematerijalna ulaganja	67
7.3.3 Nekretnine, postrojenja i oprema	67
7.3.4 Zalihe	68
7.3.5 Kratkoročna potraživanja	68
7.3.6 Gotovina i novčani ekvivalenti	69
7.4 SWOT analiza	70
7.4.1 Sastav revizorskog tima i odgovornost	71
7.5 Primena forenzičke revizije u otkrivanju prevara	71

Prilog

Finansijski izveštaji klijenta »KIMBY-CO« d.o.o. Beograd.....	76
--	-----------

OSMI DEO

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA.....	77
-----------------------------------	-----------

DEVETI DEO

LITERATURA.....	79
------------------------	-----------

PRVI DEO

UVODNA RAZMATRANJA

Svrha ovog rada je primena forenzičke revizije u otkrivanju prevara. Revizor je dužan da ima konstantan prilaz potencijalnoj prevari služeći se profesionalnim znanjem i pažljivom koncentracijom na sumnjive radnje. U tom procesu on mora koristiti pouzdane informacije, računovodstvene činjenice, kao i analitičke pokazatelje.

U slučaju pojave potencijalne neregularnosti, revizor bi trebao biti spreman za otkrivanje bilo kakvog traga koji bi mogao biti indikator neregularnosti. Za efikasno identifikovanje i prepoznavanje signala ili tragova, potrebno je revizorsko iskustvo, ujedno i poznavanje tokova poslovanja. Revizorova maštovitost i radoznalost dobrinose lakšem otkrivanju nepravilnosti uočavanju abnormalnog u odnosu na uobičajeno. S obzirom da su revizori nezavisni od osoblja i poslovanja, često su u situaciji da prepoznaju sumnjivo ponašanje ili neku nepravilnost. Zbog toga interni revizori bi trebali imati određenu dozu opreza i u trenutku suočavanja sa greškom ili u trenutku nefunkcionisanja interne kontrole, ne bi trebalo uvek posumnjati na prevaru.

Ekonomski kriminal predstavlja prefinjenost u sprovođenju prevara, i sam po sebi je složen po svojoj značajnosti. Naročito sada, kod savremenih uslova poslovanja, u momentu sumnjivih okolnosti kada i najmanje glasine mogu dovesti do smanjenja poverenja kod javnosti u finansijski sistem odmazde finansijskog i ekonomskog kriminala je veliki izazov.

Institucije baveći se finansijskim i privrednim kriminalom, često nemaju kvalifikaciju da se suoče u praksi sa finansijskim, sofisticiranim prevarama i konstantnu potrebu imaju za unapređenjem veština i znanja, kojima ne mogu uvek dati odgovor.

Nedostatak jasnosti o poslovanju stvara naslućivanje kod vršenja raznih korupcija i prevara, i smanjuje efektivnost rukovodstva. U svetu, nema zemlje koja je pošteđena od postojanja korupcije, finansijske zloupotrebe, krivotvorenog finansijskog izveštavanja, i utaje imovine.

Kod odnosa između računovodstva i prevara, računovodstvo je delotvorna nauka za otkrivanje prevara i može biti koristan kod vršenja prevare.

S obzirom da je pronalaženje prevare u poslovanju komplikovan proces, redovna forenzička revizija jeste najskuplji metod iskorenjivanja kriminalnih radnji, ali isto tako i najdelotvorniji.

U aktuelnom vremenu je zbog sve većeg trenda smanjivanja troškova, prisutan trend otvaranja forenzičkih odseka čiji je zadatak da poslodavcima olakšaju iste, tako što će im svojim programima pomoći da izbegnu rizike, prevare i zloupotrebe, kao i druge izazove koji su sve češći u savremenom poslovanju.

1.1 Predmet istraživanja

Revizor snosi veliku odgovornost za izveštavanje kao i otkrivanje nezakonitih radnji, jer se susreće sa činjenicom da svaki finansijski izveštaj može sadržati materijalno pogrešne informacije i nepravilnosti.

Predmet našeg rada jeste primena forenzičke revizije u otkrivanju prevara.

Predmet istraživanja je procena učestalosti, okolnosti i različitih vrsta prevara sa aspekta revizije.

Prevare predstavljaju različite kriminalne radnje, koja donose veliki gubitak samoj kompaniji i šire. U okruženju gde se dešava veliki broj prevara trebalo bi obezbediti adekvatan postupak revizije koji bi omogućio otkrivanje putem određenih procedura revizije koja bi samim tim omogućile proširenje revizorske nadležnosti.

1.2 Ciljevi istraživanja

Naučni cilj predstavlja niz načela istraživanja prilikom analize značaja revizora i revizorskog rada kako bi se dobio bliži uvid o izveštavanju i otkrivanju prevara, što je sve zajedno potrebno revizoru kako bi omogućio da reviziju finansijskih izveštaja obavi uz puno procenjivanja mogućnosti i realnih šansi za postojanje finansijskih prevara.

Društveni cilj je primena Međunarodnih standarda revizije koji omogućava prepoznavanje i procenu od pogrešnog prikaza koje povlače materijalnu štetu kod računovodstvenih izveštaja, prikupi dovoljno odgovarajućih revizijskih dokaza i adekvatno reaguje na prepoznate prevare.

1.3 Značaj i aktuelnost

Neregularnost gde postoje i kriminalne radnje nelegalnog sticanja nekog interesa zapravo predstavlja prevare.

Osobe koje se nalaze na rukovodećim pozicijama jedne kompanije snose najveću odgovornost za kako pronalaženje, tako i prevenciju nepravilnosti u finansijskim izveštajima. Takođe su dužni da od revizora traže očuvanje sumnjalištva u profesiji kao i uvažavanje mogućih opcija o nastanku grešaka koje postoje tokom eventualne prevare.

Osnovne odlike savesnog revizora su revizorske veštine i iskustvo, stručno znanje teorije revizije i sposobnost prepoznavanja određenih znakova nastanka nepravilnosti. Revizor takođe mora da prati najnovija saznanja o otkrivanju nepropisnosti kao i o načinima vršenja istih.

1.4 Hipoteze istraživanja

U istraživanju polazimo od sledeće generalne hipoteze:
Kada se može dogoditi prevara?

Kod postojanja prevare postoji:

- motiv za prevaru,
- prilika za prevaru,
- stav/racionalizacija.

Revizori moraju biti dobro upoznati sa motivima prevare, rizicima prevare i mogućim pokazateljima prevare.

Glavna uloga revizora je da nauče da budu efikasni u otkrivanju mogućih prevara. Postojeću prevaru treba otkriti, a potencijalnu sprečiti u određenoj meri u kojoj je to moguće izvesti.

▪ Posebne hipoteze:

Razvoj posebne hipoteze revizije i revizorskih grana značajno pridonose sprečavanju prevara, kao i njihovom otkrivanju i, gde je revizija jedna od ključnih karika finansija.

Revizori treba da razviju određene programe revizije otkrivanja prevare koji bi pomogli revizorima u otkrivanju sličnih prevara u budućnosti.

1.5 Metod istraživanja

Kod metode istraživanja su korišćene razne metode: sigurnost, sistematičnost, objektivnost, uopštenost i pouzdanost.

Istraživali smo savremenu poslovnu praksu i naučna znanja kao i teorijska znanja uz korišćenje osnovnih postupaka kao što su: uopštavanje, izvođenje, odvajanja i posebna navođenja.

Upotrebljeni su opšti procesi kao i naučni procesi kao što su: analitični proces, hipotetičan proces, proces verovatnoće, a takođe i statistički proces.

Korišćene su i različite tehnike prilikom skupljanja činjenica poput: analize poslovne situacije, prikaza isprava, anketiranje i ispitivanje.

1.6 Struktura rada

Rad sadrži sedam delova.

Prvi deo – UVOD – određena je svrha istraživanja, opis važnosti i savremenosti, postavljanje cilja istraživanja i postupka istrage, opisane pretpostavke kao i struktura rada.

Drugi deo– FORENZIČKO RAČUNOVODSTVO I REVIZIJA - ukazali smo na stvaranje kulture etičkog ponašanja, zakonski propisi o poslovanju, ciljevi forenzičkog računovodstva i revizije, upoređivanje revizije i forenzike, date su vrste prevara u računovodstvu i opisali ograničenje forenzike kod nas.

Treći deo - PREVARA I OSTALA NELEGALNA DELA – opisali smo revizorske kriterijume prevara, malverzacije i prevare u finansijskim izveštajima, i stav revizora prema ličnim karakteristikama koje ukazuju na ponašanje koje vodi prevari.

Četvrti deo – VEŠTINE INTERNOG REVIZORA U ISTRAZI PREVARE – ukazali smo na determinantnu ulogu menadžmenta u prevari, obaveze internih revizora i istraživača prevare, opisali pojam, faktore i komponente revizijskog rizika.

Peti deo– ULOGA INTERNE REVIZIJE U OTKRIVANJU I SPREČAVANJU PREVARA – ukazali smo na ulogu interne revizije u forenzici, trougao prevare i dati faktori (motiv, prilika i racionalizacija), data identifikacija kritičnih mesta (crvene zastavice), ciljevi i komponente interne kontrole.

Šesti deo– NEPRAVILNOSTI U RAČUNOVODSTVU I REVIZIJI – opisali smo definisanje nepravilnosti u računovodstvu, mogućnost greške u forenzici, pronalaženje i eliminisanje nepravilnosti u računovodstvu, metodološki procesi u reviziji.

Sedmi deo – Presentacija revizorskih postupaka klijenta

»KIMBY-CO« d.o.o – opisali smo prezentiranje planiranih revizorskih postupaka i procedura, delatnost privrednog društva, primenjene računovodstvene politika, i ukazali na studije slučaja, tj. dati primeri u nekim kompanijama gde su prisutne potencijalne prevare, kao npr. primer prevara banaka kod podnošenja zahteva za kredit, primer pranja novca, kao i primer finansijske prevare.

Osmi deo predstavlja **ZAKLJUČAK** prethodno iznete teorije.

Deveti deo- LITERATURA – izložena je korišćena literature

II DEO

FORENZIČKO RAČUNOVODSTVO I REVIZIJA

2.1 Stvaranje kulture etičkog ponašanja

Odgovornost pravnog lica koji su na rukovodećim strukturama je na zaposlenima koja ukazuje koja su prihvatljiva ponašanja i šta treba očekivati od njih.

Osnova u borbi protiv kriminala i nezakonitih radnji, je na sistemu vrednosti koji obuhvata etičke kodekse i ostale kodekse ponašanja, kao i drugi pravilnici, sa kojima se osnovni principi propisuju kod prihvatljivog ponašanja. To i stvara osnovu kod stvaranja kulture etičkog ponašanja koju sačinjava:

- davanje tona sa vrha, tj ličnog primera,
- obuka (kursevi) zaposlenih,
- stvaranje pozitivnog radnog okruženja,
- zapošljavanjem odgovarajućeg kolektiva,
- kažnjavanje,
- prihvatanje odgovornosti i pravila ponašanja.

2.1.1 Ekonomsko okruženje

Na makrookruženju sila deluju kupci, kompanije i njihovi dobavljači, marketing posrednici, konkurenti i javnost koji su podloga za moguće šanse i opasnost. Svi ti faktori se ne mogu iskontrolisati, tako da ih kompanija treba dobro ispratiti i u određenom momentu reagovati. Globalni faktori u ekonomiji, sve veći uticaj imaju kako na kompanije tako i na potrošače.

S početka novog veka, dolazi i do sleda novih izazova, kao što je oštar pad na berzi, koje je na štednju imalo uticaj, penzioni i investicioni fondovi, povećanje nezaposlenosti, korporativni skandali, i porast terorizma. Svi ovi događaji su ispraćeni nastavkom drugih, dugoročnih trendova koji utiču na globalnu sliku.

2.1.2 Zakonski propisi o poslovanju

Marketing menadžeri trebaju da odlično poznaju procedure u zakonu o zaštiti konkurenata, suparništva kao i celokupnog kolektiva.

Marketing menadžeri su u preduzećima zaduženi da postave standarda etike i da isprate određene procedure u zakonu koje će služiti kao smernica menadžerima.¹

¹ Kotler, P., Keller, K., Marketing menadžment, Data Status, Beograd, 2006, str 45

2.1.3 Prevazilaženje prepreka

Nasuprot brzini razvoja marketing istraživanja, mnoge kompanije ne mogu da ga korektno koriste niti u dovoljnoj meri, zbog sledećih razloga:

- **Uska koncepcija istraživanja**

Marketing istraživanje većina menadžera posmatraju kao vršenje i sagledavanje informacija. Menadžeri od istraživača očekuju da odaberu očigledni primerak, da anketira, vrši ispitivanje i obavesti o pristiglim rezultatima koje su uglavnom bez precizne definicije problema ili mišljenja menadžmenta sa kojima se susreću. Kada se prikupe informacije koje ne doprinose određene rezultate, tada osnovna misao menadžmenta o upotrebi istraživanja marketinga biva uspešniji.

- **Nejednak kvalitet istraživanja**

Pojedini marketing menadžeri pretpostavljaju da je marketing istraživanje malo više od posla službenika. Uzimaju se manji kvalifikovani marketing istraživači, i s obzirom da zbog nedostatka umeća i zbog slabih kurseva, dolaze do rezultata koji nisu zadivljujući.

- **Slabo formulisanje problema**

U savremenom svetu, klijenti su sve zahtevniji i nije im lako udovoljiti. Razumniji su kod cena, mudriji su i ostvaruju kontakte sa suparnicima koji nude identične ili čak bolje uslove. Upravo zato je pravi izazov stvoriti lojalne i oduševljene klijente, jer su mnogi suparnici sposobni da isto to urade.

Neizostavno je da pojedini kupci otpadnu ili da nisu aktivni. Izazov je reaktivacija nezadovoljnih kupaca, i potrebno je uvesti strategije za ponovo pridobijanje kupaca. Mnogo je lakše kod privlačenja bivših kupaca, nego što je slučaj u pronalasku novih kupaca. Poenta je pronaći uzrok zbog čega kupci odlaze, koristeći razne ankete, intervju, kao i vršenju kontrole razloga njihovog nestanka.

- **Zakasneli i povremeno pogrešni nalazi**

Menadžeri zahtevaju precizne i prikladne nalaze, koji su im odmah potrebni. Dok sa druge strane, za dobro marketing istraživanje je potreban novac i vreme. Kada je marketing istraživanje preskupo ili kad je potrebno previše vremena za pronalaženje činjenica, tada su nezadovoljni menadžeri.

2.1.4 Ostvarivanje konkurentske prednosti

Jedna od glavnih ideja kod stvaranja međunarodnog marketing programa kompanije je ostvarivanje suparničke prednosti. Uvek je potrebno imati na umu kod definiicije problema kao i kod ciljeva istraživanja. Ostvarenje suparničke prednosti može se shvatiti kao način na koje kompanija želi biti u tržišnoj utakmici sa adekvatnom ponudom proizvoda, gde je cilj ostvarljivost definisanih ciljeva.

2.1.5 Maksimiziranje vrednosti kupaca

Negovanje dugoročnih odnosa sa kupcima predstavlja maksimiziranje vrednosti kupaca. Preduzeća koja uspevaju, nadograđuju bazu kupaca gde usavršavaju strategije:

- Nadogradnja trajanja odnosa sa kupcima,
- Manji odliv odlaska kupaca,
- Pridavanje mnogo većoj pažnji vrednim kupcima.

2.1.6 Menadžment totalnog kvaliteta

Konstantna potraga za načinom povećanja zadovoljstva kupaca primoralo je neke kompanije da izaberu totalni kvalitet menadžmenta. Poseban prilaz kompaniji radi konstantnog poboljšanja brzina usluga i poboljšanja proizvoda, predstavlja menadžment totalnog kvaliteta.

Brzina usluge i poboljšanje proizvoda, isplativosti kompanije i zadovoljstvo kupaca su usko povezani – veći kvalitet usluga automatski dovodi do većeg zadovoljstva kupaca, što stvara uslove za veće cene i ujedno manje troškove. Prema mnogobrojnim istragama, veza je velika između isplativosti kompanije i kvaliteta proizvoda i usluga.²

² Kotler, P., Keller, K., Marketing menadžment, Data Status, Beograd, 2006, str 147

2.2 Forenzičko računovodstvo

Specijalan oblik računovodstvenog umeća gde je osnova pravovremeno pronalaženje, a samim tim i nedozvoljavanje da se počini kriminalna radnja, i ostala krivična dela je forenzičko računovodstvo.

Računovođe forenzičari su sposobni da, ukoliko se dogodi kriminalna radnja, pomoću mnogih veština, posmatraju između redova.

Računovođe forenzičari su tzv. njuškala koja u finansijskim izveštajima pronalaze prevaru.

Forenzičko računovodstvo je aktivnost koja opisuje vrstu finansijske potere koja za rezultat može imati sudski proces.

2.2.1. Ciljevi forenzičkog računovodstva

Do potražnje za računovodstvom forenzike, a samim tim i do potražnje za forenzičarima, doveo je niz događaja:

- preduzeća koja su prijavljivala slučaj potkupljivanja i slučaj krivotvorenja su u stalnom porastu,
- preduzeća su se izjasnila da su neopravdano ispaštali tokom prevare,
- veliki obim prevara se neočekivano otkrio, upotrebljavajući procese kod pronalaženja prevara,
- kod imovinskog gubitka prevare se povećavaju.

Kod uspešnosti forenzičkog računovođe posebna pažnja je usmerena na razumevanje i obradu činjenica, zatim poznavanje finansijskog izveštaja, standarde revizije i standarde računovodstva, kao i različite načine istrage. Zadatak forenzičkog računovođe nije samo u pronalaženju nelogičnosti ili sukobu mišljenja, nego pronalaženje čitavog toka prevare, kao i davanje odgovora na postavljena pitanja poput: “ko, gde, zbog čega?....”

Vrlo je bitno fokusirati se na osobe za koje se sumnja da bi mogli da počine prevaru.

2.3 Forenzička revizija

Ekonomska forenzika je višedisciplinarni proces prikupljanja dokaza da je počinjeno neko delo zloupotrebe, prevare ili drugih krivičnih dela u području ekonomije ili izigravanja propisa na štetu države.³

Forenzička revizija je nauka koja je predstavljena kao detaljna, a ujedno ima svrhu dubljeg ispitivanja nego što je to slučaj sa uobičajenom revizijom. Glavni cilj je otkrivanje prevara, pronevera i drugih krivičnih dela, uz pomoć sudskom procesu počinilaca ovih nelegalnih radnji.

Kako bi profesija opstala, revizori bi trebali ispratiti pitanja od potencijalnih sukoba ili problema koji su nastali zbog sredečnosti industrije, pa sve do potrebe za obnavljanje istinitosti za privlačenje najbistrijih i najboljih diplomiranih studenta.⁴

2.3.1 Ciljevi forenzičke revizije

Glavna obaveza forenzičkog revizora je utvrđivanje osobe koja je počinila prevaru, vremenskog perioda kada se desila prevara, na koji je način izvršena prevara, da uvidi kolika je šteta prevare načinjena kompaniji, kao i da obezbedi dokaz kako bi se omogućila upotreba adekvatnih mera. Pored toga, glavni cilj forenzičkog revizora je da utvrdi da li se u kompaniji zaista desila određena prevara, kroz proveru činjenica koje se nalaze u finansijskim izveštajima kompanije.⁵

Forenzička revizija je novija nauka u reviziji koja vremenom dosta dobija na važnosti.

³ <http://rafin.edu.rs/kurs---forenzicka-revizija> (09.12.2014.)

⁴ Soltani, B., Revizija-međunarodni pristup, Mate, Beograd, 2010, str 589

⁵ Petković, A., Forenzička revizija, Visoka poslovna škola, Novi Sad, 2010, str 163

2.4 Karakteristike nezavisne revizije / forenzičke revizije

Kod provere izveštaja o finansijskom poslovanju forenzički revizor treba da ima potpuno drukčiji stav. Neretko mora razmišljati više kao izvršilac prevarama, a ne kao revizor ne bi li otkrio nepravilnosti u finansijskim izveštajima. Zbog toga se forenzička revizija neretko smatra talentom i stvaralaštvom, tako da nije moguće da svako bude dobar forenzički revizor. Pristup se razlikuje od standardne analitičke procedure, moraju biti uključeni intuitivni procesi u celo istraživanje slučaja.

Tržište treba uspostaviti vrednosti i očekivanja revizije tako da će revizori u suparnickom okruženju pružiti vrednost koju ta funkcija zahteva i zaslužuje.⁶

Forenzički revizor kako bi bio uspešan, mora biti intuitivan, pronicljiv, obdaren da stvara nešto novo, radoznao i uporan, sposoban da promotri sve moguće prilike, detaljno prouči čitavu situaciju.

	Karakteristike	Nezavisna Revizija	Forenzička revizija
1.	Cilj	Davanje mišljenja o podnošenju istinitih finansijskih izveštaja	Pronalaženje prevara tokom izrade finansijskih izveštaja
2.	Metod	Vođenje kontrolnih postupaka i utvrđivanje uzroka	Pregledna, bitna provera kod kompanija koje su neizvesne i nesigurne u svom radu.
3.	Vremenski interval	Provera finansijskih izveštaja, faktura, dokumenata na dogovoreni vremenski interval	Ne postoji limit u vremenu. Potrebna dokumenta, fakture, finansijski izveštaji, mogu se ispitati, nevezano za određeni vremenski interval.
4.	Teorije o mišljenju	Revizija može dati sledeća mišljenja: pozitivno, sa rezervom, uzdržavanje mišljenja, negativno	Mišljenje se daje na osnovu utvrđivanja osobe koja je počinila prevaru, kad i kako je počinila prevaru i da utvrdi novčani uticaj prevare.

⁶ Soltani, B., Revizija-međunarodni pristup, Mate, Beograd, 2010, str 598

2.4.1 Ograničenja forenzike kod nas

Forenzički računovođa mora da poseduje skup znanja i veština, koja ga kvalifikuju za to da može obavljati ovako zahtevnu profesiju. Počev od obavezno dobrih komunikacijskih veština, mora posedovati veliko praktično i teorijsko znanje iz oblasti računovodstva i poslovanja uopšte. Zatim je potrebno da ima razvijene sposobnosti revizije i kontrole, procene rizika i otkrivanja prevara.

Forenzičko računovodstvo, predstavlja detaljno, a po pristupu dublje ispitivanje nego što je to slučaj sa uobičajenom revizijom. Glavni cilj je otkrivanje prevara, pronevera i ostalih kriminalnih radnji, ali i pomoć sudskom procesuiranju počinitelaca ovih nečasnih radnji.

Forenzika je nova stvar koja se pojavila kod nas, jako slabo se primenjuje, policija i poreska uprava, najjača usluga kod njih.

Potrebno je vreme i dorada zakonskih ataka i podzakona kod vršenja forenzičke istrage.

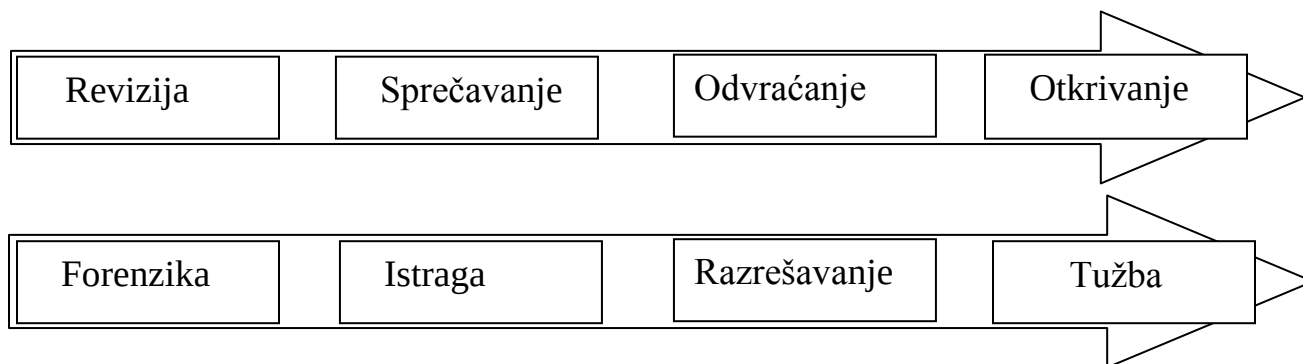
Zaposleni u forenzičkom računovodstvu su prvenstveno dobro poučeni, potkrpljeni stručnim znanjem, kako bi što uspešnije mogli da upotrebe u profesiji.

Forenzičar je veštak za istraživanje kaznenih i drugih nelegalnih dela u poslovanju kompanije i ostalog kolektiva, koje su predmet računovodstva i računovodstvenog izveštavanja.

On poseduje šira poslovno-ekonomska znanja, razume poslovne događaje i stanja i njihovo prezentovanje u finansijskim izveštajima.

Računovođa forenzičar je prema nekim mišljenjima jedno od zanimanja koja će se najviše tražiti u budućnosti. Više je faktora za to, među kojima je povećana svest o opasnosti u realnom ekonomskom životu jednog društva, koje sa sobom nose prevare i pronevere finansijskih izveštaja.

2.5 Poređenje forenzike i revizije

Prevare je vrlo teško prepoznati. Naime, forenzičari ne pronalazi uvek sve pronevere i nepravilnosti, ali daje mogućnost njihovog eventualnog rasvetljavanja.

Postoje dva gledišta kod dejstva forenzičara:

- EX - ANTE – spašavanje od prevara
- EX - POST – posle otkrivanja prevare ili posle sumnjanja da prevara postoji.

Dejstvo forenzičara takođe može biti kako eksterno tako i interno. Interno je istraga svih eventualnih nepravilnosti od poslodavaca ili menadžmenta, a eksterno se odnosi na ispitivanje potencijalnih nepravilnosti od saradnika – proizvođača, poslovnih ustanova, itd.

2.6 Vrste prevara u računovodstvu

Prevare se obavljaju tamo gde se stvori prostor za iste, tj. u segmentima gde su nadzori nejaki ili ih čak ni nema. Zato je vrlo bitno da se u kompaniji odredi nivo internih kontrola. Zapravo razvoj tih nadzora može smanjiti pojavu prevare.⁷

Raznolikost navedenih procedura kojima se može sprovesti kriminalna radnja upućuje na potrebu njihovog razvrstavanja. Polazeći od načina sprovođenja sve nepravilnosti koje su u vezi sa računovodstvom se dele na:

1. Korupciju,
2. Protivpravno prisvajanje sredstava,
3. Lažno finansijsko izveštavanje.

Prevare nije nimalo lako otkriti. Forenzičko računovodstvo ne može olako pronaći prevaru, ali uvećava mogućnost da će biti rasvetljenje.

2.6.1 Korupcija

Korupcija se može definisati kao “opšti pojam koji opisuje bilo koji organizovan, nezavisan sistem gde jedan deo ili ne izvršava svoje dužnosti na način kako je prvobitno zamišljeno ili ih izvršava na način koji nije pravilan i na štetu prvobitnih ciljeva sistema.” Korupcija se takođe, može definisati kao odnos koji se osnovan u odseku (državni ili javni) na zloupotrebljavanju položaja, radi dobijanja sopstvenog interesa ili interesa druge osobe.

⁷ R, K, Elliott and II Wilingham, Management Fraud: Detection and Deterrence (New York: Petrocelli Books, Inc 1980), str 77

Korupcija kao vrsta kriminalne radnje može se pojaviti u obliku:

- podmićivanja (potkupljenje),
- sukoba interesa i,
- ostalih oblika korupcije.

2.6.1.1 Revizorsko otkrivanje rizika korupcije

Za revizorsku profesiju posebnu težinu daje činjenica da spoznaja o počinjenju prevari mogu imati oni koji su to delo i počinili, pa tako njima nije u interesu da tu prevaru prijave. Pored toga, kod tehnika podmićivanja ne postoji postojanje revizorskog traga.

Sve što revizor može uraditi je da razvije određene upite koji su smišljeni tako da pronalaženje mogućnost postojanja povećanog rizika od korupcije i da razmotre specifična stanja u preduzeću koja mogu ukazati na sukob interesa.

2.6.2 Protivpravno prisvajanje dobara

Imovina poslodavca sačinjena je od aktive i pasive. Aktivu čini novčana sredstva koja su na raspolaganju kao i materijalna sredstva u jednoj kompaniji, jer su potrebna kako bi se ispunili zadaci i ciljevi, a pasivu čine izvore sredstava u obliku obaveze ka poveriocima i poslodavcima koji imaju svojine na pokretnim i nepokretnim stvarima.

Protivpravno prisvajanje dobara se može u finansijskim izveštajima definisati kao vrsta prevare kojom počinilac bez rukovodećeg vodstva bespravno preuzima i bespravno koristi za lične potrebe osnovna sredstva poslodavca, gde se često služe lažnim dokumentima od poslodavca.

2.6.3 Lažno finansijsko izveštavanje

Krivotvoreno finansijsko izveštavanje se smatra prevarom u međunarodnim standardima revizije, koju označava namerno pogrešno prezentovanje ili propuštanje pojedinih činjenica kod finansijskih izveštaja koje ima za cilj obmanu korisnika tih izveštaja.

Krivotvoreni finansijski izveštaji njihovim korisnicima mogu za posledicu imati velike troškove navođenjem na donošenje odluka koje nisu tačne, i takođe se mogu odraziti negativno.

Uređivanjem lažnih finansijskih izveštaja najviše primenjuju:

- Najveći stepen nadležnih organa,
- Organizatori povezanih prevara,
- Veći stepen kao i srednji stepen nadležnih organa i poslodavac.

Uglavnom su odgovorni za lažno finansijsko izveštavanje najveći rukovodeći stepen nadležnih organa radi:

- Zadržavanja svoje pozicije u kompaniji,
- Sakrivanja realnih rezultata poslovanja kompanije,
- Održavanja plata, stepena zarada, dopunskih nagrada.

2.7 Strategije menadžmenta pri sastavljanju lažnih finansijskih izveštaja

Menadžment ima nameru da ostvari jednu od dva navedena plana, pomoću lažnih finansijskih izveštaja:

- 1 Prikazivanje veće dobiti (razlika između prihoda i troškova) u poređenju na realnu dobit, preko rasta prihoda kao i rasta dobiti, ili preko umanjenja troškova.
- 2 Prikazivanje manje dobiti u poređenju na realnu dobit, prikazivanjem manjih prihoda i dobiti, ili preko većih troškova.⁸

Prvu strategiju menadžment primenjuje kako bi pridobio investitore da povećaju ili pak zadrže ulaganja u kompaniju i da sakrije prikaz eventualnog negativnog poslovanja.

Druga strategija se primenjuje više u takozvane eksterne svrhe – za obmanu banaka, poreskih inspektora iz različitih razloga – izbegavanja kod plaćanja poreza ili obaveza bankama.

⁸ Škarić, Jovanović, K., Finansijsko računovodstvo, Ekonomski fakultet, Beograd 2008, str 145

2.7.1 Motivi koji navode menadžere na prevaru

Razna istraživanja pokazuju ova tri osnovna razloga koja navode menadžere na prevaru:

- Veruju da su šanse da budu otkriveni minimalne,
- To nije teško da se uradi,
- Plaćeni su da to učine.

Menadžeri čija visina zarade zavisi od prikazane dobiti i koji dobijaju bonuse ako ostvare dobit određene visine nemaju interesa da prikazu dobit koja je veća, naprotiv, sa njihovog gledišta posmatrano bolje je deo te dobiti preneti na buduće periode kako bi u njima osvarili maksimalan iznos dopunske nagrade.

2.8 Pranje novca

Zarad pravilnog definisanja pojma pranja novca, kao kategorije nelegalne radnje u finansijskim izveštajima, potrebno je prethodno istražiti samu prirodu ove pojave, njene protivzakonite ciljeve kao i načine njene realizacije. Pojava pranja novca u ekonomskoj istoriji je usko povezana sa sistemima razmena koje su koristili ljudi kako bi razmenili robe ili usluge.

Postoje različite tehnike “pranja” “prljavog” novca koje imaju za cilj:

- Prikrivanje stvarnog vlasništva ili izvora nezakonito stečenog prihoda
- Prevođenje “prljavog” gotovog novca u neki drugi imovinski oblik
- Stvaranje privida legalnosti izvora i vlasništva

Rasprostranjenost “pranja novca” u finansijskim tokovima se ne može precizno odrediti jer je poslednjih godina uzela maha.

Pranje novca predstavlja proceduru overavanje nezakonito stečenih materijalnih sredstava kako bi se sakrili njihovi izvori.

2.8.1 Revizija finansijskih izveštaja i pranja novca

Borba protiv pranja novca je oduvek bila isključivo u nadležnosti kriminalističkih službi. U današnje vreme, teorija i praksa revizije mora da ima teorijska i praktična znanja o pranju novca kao vrsti prevara u finansijskim izveštajima zbog:

- Ispunjavanja zakonskih obaveza,
- Pružanja profesionalnih usluga.

2.8.2 Curenje informacija

Poverljive informacije i bezbednost su usko vezani sa “odobravanjem komunikacija” sa klijentom ili sa nadležnim organima. Curenje informacija nije dopušteno. Istina, može da se lako dogodi, verbalnom greškom (neko se “izlane”) ili na neki fizički ili kompjuterski način.

Curenje informacija je veoma česta pojava i ona može biti iz niskih pobuda. “Curenje” može biti učinjeno namerno ili slučajno. Najteže posledice nastaju kada se zloupotrebi položaj nekog insajdera (osoba koja kao član nekog tajnog udruženja saznaje poveljive poslovne informacije, koje posle koristi za nezakonito sticanje dobiti), ili osobe izvan kompanije koja deluje iz niskih pobuda. Ova vrsta prevara je najgora.⁹

2.8.3 Revizorski trag

Svaki revizor ostavlja svoj “revizorski trag”. Revizorski trag predstavlja najvažniji element u otkrivanju radnji koje ne počivaju na zakonu. Korišćenjem odgovarajućih računovodstvenih postupaka koje revizori ostavljaju revizorski trag pomaže sa internim revizorima ili forenzičkim računovođama da detektuju nelegalna dela i njihove izvore.

Bez kvalitetnog revizorskog traga, otkrivanje nelegalnih dela bi bilo nemoguće. Nelegalna dela nije moguće sprečiti, ali sa dobrim revizorskim tragom mnogo ih je lakše otkriti.^[10]

⁹ Klarens, R., Sprečavanje pranja novca, Udruženje banaka Srbije, 2006, str 111

¹⁰ Hoopwood, S., Leiner, J., Young, G., Forenzičko računovodstvo, Univerzitet Singidunum, Beograd 2014, str 345

2.9 Efikasna alokacija kapitalnih resursa između kompanija

Efikasna alokacija kapitalnih resursa između kompanija predstavlja suštinska usmerenja na osvajanje tržišta i preciznije iznalaženja kupaca. To traži da finansijski izveštaji moraju biti orijentisani na zadovoljavanje potreba svojih potrošača – korisnika izveštaja. U tom smislu je korisno napraviti cost – benefit analize, koja se odnosi na suštinska poboljšanja, kao što sledi:¹¹

- Novi proces zadovoljava povećanu potrebu za informacijama insitucionalnih investitora i finansijskih analitičara, kao što i unapređuje poslovne odnose svih korisnika finansijskih izveštaja.
- Poboljšanje procesa izveštavanja koji ima za umešanost sniženje troškova pribavljanja kapitala, kao rezultat smanjenja stepena informacionog rizika investitora
- Povećanje efikasnosti poslovanja svih ekonomskih vrednosti i rezultat tome daje bolje informisanje investitora i kreditora
- Smanjenje troškova, ujednačavanjem skupa informacija koje su sjedinjene, kako za menadžment, na bazi kojih se donose poslovne odluke, tako i za spoljne korisnike.
- Opšti izveštaj o poslovanju bi smanjili troškove i mogućnost neslaganja između činjenica, do čega najčešće dolazi kada se priprema veći broj izveštaja koji se dostavlja raznim grupama korisnika.
- Smanjenje forenzičkih inventara tj. smanjenje mogućnosti utuživanja za slučajeve da firma saopšti činjenice samo nekim korisnicima (npr. finansijskim analitičarima), a ne svima koji su za to zainteresovani.

¹¹ Stanišić, M., Stanojević, Lj., Revizija i primena kompjutera, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2010, str 33

III DEO

PREVARA I OSTALA NELEGALNA DELA

3.1 Prevara i ostala nelegalna dela

Obaveza revizora kod pronalaženja prevara i ostalih nelegalnih dela čini razliku kod narednih vrsta:

- greška: slučajno pogrešno prikazivanje finansijskih izveštaja.
- nepravilnosti : prikaz pogrešnih izveštaja i utaja sredstava sa određenim ciljem
- prevara: nezakonitost gde postoje i kriminalne radnje nepravednog ili nelegalnog sticanja neke vrste interesa.
- nelegalna dela: dela koja su učinjena ili radi interesa kompanije ili radi interesa rukovodstva, koji nisu u skladu sa opštim pravnim aktom.¹²

Uprkos revizorom prethodnom iskustvu, o iskrenosti subjekta i menadžmenta, revizor tokom procesa obavljanja revizije, treba biti profesionalni skeptik i prihvatiti mogućnost prisustva prevare.

Uobičajeno je da se revizori pri obavljanju svog posla i veoma često susreću sa počiniteljima prevare i njihovim delima i posledicama.¹³

Iako ovo zanimanje o pronalaženju prevara može biti senzacionalan, treba biti svestan činjenice da se često radi o vrlo komplikovanom i nimalo prijatnom zanimanju.

3.2 Definicije i vrste prevara

Definicija termina prevara znači obmana, varanje, namerno obmanjivanje kako bi se uticalo na osobu da se odrekne imovine ili nekog zakonskog prava.

Prevaru može da ograniči samo ljudska mašta, a većina prevara je povezana sa osobom koja uzima sredstva ili vredne predmete radi lične koristi.

Kako bi se odredio pojam prevara, potrebno je učiniti podelu na glavne podele:

- Malverzacije ili utaje,
- Prevara u izveštajima o finansijskom poslovanju.

¹² Stanišić, M., Revizija, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2009, str 189.

¹³ Soltani, B., Revizija-međunarodni pristup, Mate, Beograd, 2010, str 533

3.2.1 Malverzacije i procenat otkrivanja prevare

U globalu, malverzacija može predstavljati prevaru radi sticanja interesa koristeći obmanu kao glavni čin vršenja iste. Prevarenom se može uzeti novac putem krađa, varke, trika ili sile. Malverzacije izvršene varanjem su prevare.

Namerno izvršena varka radi obezbeđivanja protivzakonitog interesa je isto malverzacija.

Pošto se sličnost termina kriminaliteta beli okovratnik i prevare se temelji na činjenici da izvršitelji više koriste prevaru nego verbalno zlostavljanje, kriminalitet beli ovratak predstavlja podvrstu prevaru.

Svi poslovi koji zakonom su definisani kao kriminalne radnje bez upotrebe pretnje ili verbalnim zlostavljanjem, radi dobijanja protivpravnog interesa se naziva pronevera ili utaja.

KO MOŽE OTKRITI PREVARU	PROCENAT
Dojavom zaposlenih	26,3%
Sasvim slučajno	18,8%
Interna revizija	18,6%
Interna kontrola	15,4%
Eksterna revizija	11,5%
Dojavom kupaca	8,6%
Dojavom nepoznate osobe	6,2%
Dojavom dobavljača	5,1%
Ostali	1,7%

3.2.2 Prevare u izveštajima o finansijskom poslovanju

Kriminalitet belog okovratnika najčešće se manifestuje kao :

- stručno rukovanje berzanskim poslovima,
- poreskim prevarama,
- potkupljivanju ljudi koji upravljaju direktnim i indirektnim budžetskim sredstvima radi dobijanja boljih zakonskih prava,
- poslovnoj korupciji,
- isporuka oštećenog proizvoda i drugo.

Međunarodni standardi revizije , finansijsku prevaru predstavljaju kao namerno delo izvršeno od strane rukovodstva, zaposlenih ili organa uprave, radi dobijanja interesa koji je van zakona.

3.3 Revizorski kriterijumi prevara

Revizor mora biti upoznat sa merilima da bi uvideo prevare u izveštajima o finansijskom poslovanju. Prilikom revizije izveštaja o finansijskom poslovanju, treba voditi računa o sledećim radnjama:

- Poslovi koje su pod zakonskim pravima, gde vodi posao pravni subjekt, označene su kao kriminalna radnja,
- Poslovi učinjeni od zaposlenog osoblja,
- Poslovi koji su vršeni sa gledista opštih okolnosti poseduju materijalno bitan efekat na izveštaje o finansijskom poslovanju.¹⁴

Prevara u izveštajima o finansijskom poslovanju, je delatnost koju je počinilo zaposleno osoblje, a koja je zakonom određena kao kriminalna radnja, i koja koristi obmanu umesto pretnje i sile, radi pribavljanja protivpravne imovinske koristi, a posledica tih radnji čine materijalno značajne pogrešne iskaze.

¹⁴ Petković, A., Forenzička revizija, Visoka poslovna škola, Novi Sad, 2010, str. 36

3.4 Značaj koncepcije prevare u reviziji

Da bi se shvatio značaj prevare u finansijskim izveštajima, potrebno je razmotriti sledeće kategorije:

- krivotvoreno finansijsko izveštavanje,
- nezakonito prisvajanje imovine.¹⁵

U prvu grupu prevara, krivotvoreno izveštavanje o finansijskom poslovanju, spadaju:

- lažno prikazivanje izveštaja o finansijskom poslovanju bitnih dešavanja ili činjenica;
- promena ili falsifikovat finansijskih izveštaja i dokumenata, kod kojih su predloženi računovodstveni iskazi.
- ciljano pogrešno primenjivanje finansijskih načela, koji obuhvataju metod predstavljanja, razvrstavanja ili obrazloženja bilansa (aktiva i pasiva)

U drugu grupu spadaju prevare, nelegalno prisvajanje imovine, odnosi se na krađu i prisvajanje gotovine, zaliha ili hartija od vrednosti. Materijalizacija ove nelegalne radnje prati najčešće falsifikovanje i krivotvorenje evidencije i dokumenata, sa ciljem brisanja tragova o izvršenom prisvajanju imovine.

U slučaju krivotvorenog finansijskog izveštavanja i u slučaju nelegalnog prisvajanja sredstava, revizor je dužan da učini sledeće:

- Izvrši istraživanje o tome da li menadžment klijenta ima sopstvenu procenu verovatnoće nastanka pronevera;
- Sam oceni rizik od pronevera, odnosno njihov mogući uticaj na procenu revizije.

3.4.1 Stav revizora prema ličnim karakteristikama

Revizor sumnjivu osobu ne sme osuditi krivom dok se ne potvrdi suprotno, niti ne može naslutiti njenu krivicu, na osnovu karakteristika koje pokazuje ta osoba, a koje bi mogle upozoriti na njenu krivicu.¹⁶

Protiv te osobe ne bi bilo poželjno započinjati potraga, samo zbog sumnje.

¹⁵ Stanišić, M., Stanojević, Lj., Revizija i primena kompjutera, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2010, str 35

¹⁶ Stanišić, M., Interna kontrola i revizija, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2014, str 344

3.5 Lične karakteristike koje ukazuju na ponašanje koje vodi prevari

Sve sumnjive aktivnosti individue, revizor mora da prouči, i njegove lične osobine, tako da može da prepozna prve znake koje vode prevari. Te lične osobine mogu biti:

- Prezaduženost i novčani gubitak,
- Luksuzan život,
- Preterano korišćenje alkohola, igara na sreću, i narkotika,
- Isticanje u određenim aktivnostima,
- Izostavljanje godišnjih odmora,
- Preterani prekovremeni rad,
- Sumnjive preporuke.

3.6 Slučajevi kada se sumnja na prevare u finansijskim izveštajima

Ukoliko postoji sumnja da je napravljena finansijska prevara, forenzički računovođa bi trebalo da detaljnije ispita finansijske izveštaje. To se najčešće radi utvrđivanjem koliko se finansijski izveštaji slažu sa stanjem u glavnoj računovodstvenoj knjizi. Sledeći korak je da se odredi koliko se izveštaji u glavnoj računovodstvenoj knjizi slažu sa vrednostima u pomoćnoj knjizi. Primera radi, jesu li ukupna potraživanja iz pomoćne knjige saglasna (jednaka) potraživanjima iz glavne knjige? Treći korak je da se provere detalji vezani za same račune. Primer: da li finansijski izveštaji pripadaju trgovcima na veliko ili malo, vrši li se dostava dokumenata za svaku prodajnu transakciju i da li se ta dokumenta poklapaju sa zabeleženim prodajama?

Prevare u finansijskim izveštajima se ne mogu uvek otkriti preko dokumenata koja nedostaju. Da bi se prikrila prevara često se koriste lažna dokumenta. Primer: Službenik zadužen za vezu prema dobavljačima može da pravi lažne fakture dobavljača kako bi naplatio svom poslodavcu za robu koja nikad nije isporučena, što je slučaj prevare koja može da dovede do preuveličavanja troškova dodatih dobara. Često su imena i adrese dobavljača na lažnim fakturama slični onima koji pripadaju pravim dobavljačima, tako da lažne fakture nije lako primetiti i stoga bi one trebalo da predstavljaju upozorenje forenzičkim računovođama prilikom sprovođenja istrage.

Forenzičkom računovođi stoji na raspolaganju mnogo različitih istražnih metoda. Forenzički računovođa može da menja prirodu, vremenske okolnosti i razmere revizorskih tehnika, a u cilju preventivnog pronalaženja prevara.

IV DEO

VEŠTINE INTERNOG REVIZORA U ISTRAZI PREVARE

4.1 Veštine internog revizora u istrazi prevare

Delatnosti gde su uključene prevare predstavlja zapisnik o izvršenom veštačenju istraživača prevare i revizora. Ostvarenja istraživača prevara su ishodi logike, prakse i umeća da primete na stvari koje se ne mogu videti golim okom. Revizori bi trebali biti upućeni u različite faktore koji ukazuju na mogućnost prevare, neki od njih su:

- poznavanje dokaza i šema gde je počinjena prevara,
- izvora dokaza,
- standarda dokaza,
- ljudskih činilaca,
- senzibilitet na “crvene zastavice”.

Postoje znatne razlike na koje pristupaju revizori i istraživači pronevera, neke od njih su:

- Revizori se fokusiraju na greške i ono što je propušteno, dok istraživači pronevera akcentuju neobičnosti i izuzetke.
- Revizori u globalu procenjuju kontrolni rizik, a istraživači pronevera razmišljaju kao lopovi, kako bi osmislili način kako bi kontrola mogla biti prekršena u trenutku prevare.
- Revizija je zasnovana na revizorskoj logici i teoriji računovostva, a istraživanje prevaranata počinju od potsticaja, šanse i potpunosti.
- Revizori se služe materijalnošću jednom u godinu dana, a istraživači pronevera misle na način nagomilane materijalnosti.
- Revizori se pridržavaju standardnog pristupa posla - istraživači pronevera se oslanjaju na svoj instinkt.

Interni i eksterni revizori pronalaze veoma mali procenat kod pronalaženja pronevera. Anonimni pozivi, dobrovoljno priznavanje ili slični slučajevi tome, su procentualno mnogo veći za pronalaženje pronevera. Istraživači pronevera su ciljano pozvani kada se dovodi u pitanje pronevera i zato imaju veću stopu uspeha.¹⁷

¹⁷ Stanišić, M., Revizija, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2009, str 194

4.2 Kontrola računovodstvenih procena

Za izradu knjigovodstvene procene je na menadžerskoj odgovornosti, dok revizori uopšteno ocenjuju značenje u izveštajima o finansijskom poslovanju.

Revizori bi trebali imati u vidu sledeće:

1. procenu koja je približna dokazima,
2. menadžersku procenu.

Ujedno bi trebalo proceniti:

1. kombinovanje razlika sa ostalim mišljenjima koji nisu tačni u izveštajima o finansijskom poslovanju,¹⁸
2. sveukupne razlike za označavanje neslaganja koji nisu u skladu sa utvrđenim sistemom.

4.3 Determinantna uloga menadžmenta u prevarama

Menadžeri koji daju obećanje kompaniji da će završiti posao do kraja i postići brojeve koji oni zahtevaju od menadžera, doći će do iskušenja da izmisle brojeve.

Menadžeri koji nameravaju da manipulišu računovodstvenim informacijama pokušavaju da prikažu zarade na određenom nivou. Pokušavaju na način pronalaska rupa u finansijskim izveštajima kako bi rastegli brojeve što je moguće više da bi se postigao željeni cilj menadžmenta, ili kako bi prognoze analitičara bile zadovoljene.¹⁹

Redovna kontrola pojačava prednost menadžmenta kod stvaranja etičkog ponašanja i kulture poštenja. Kod ostvarenja tih odgovornosti, osobe koje su zadužene za upravljanje razmatraju moguća zaobilaženja kontrole od menadžmenta u upravljanju zaradama kako bi se uticalo na percepciju analitičara kod profitabilnosti kompanije kao i uspešnosti.

¹⁸ Stanišić, M., Revizija, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2009, str 196

¹⁹ Soltani, B., Revizija – međunarodni pristup, Mate, Beograd, 2010, str 536

4.4 Dužnosti internih revizora

Pojedini interni revizori u slučaju pronalaženja prevara čak i izbegavaju da prisustvuju pronalaženju prevara jer misle da će uništiti sopstveni ugled. Dok obavljaju svakodnevne zadatke, interni revizori kontrolišu:

- sisteme koji su neophodni za stvaranje odobrenja sa postupcima, zakonskim propisima i planovima,
- potpunost delotvornih i finansijskih informacija,
- dokazi da li sredstva postoje i kako se čuvaju.²⁰

4.5 Dužnosti istraživača prevara

Najviše su pozivani istraživači pronevera u toku istrage prevara i prema tome, se razlikuju od drugih revizora. U trenutku preuzimanja inicijative, prevara je pronađena ili će uskoro biti.

Materijalnost i interni nadzor čine dva stanovišta po čemu se razlikuju revizori i istraživači pronevera. Interesovanje za politiku internog nadzora je u proceni njenih nedostataka. Istraživači pronevera razmišljaju kao varalice, da bi shvatili način kako se kontrola, u trenutku prevare, krši (korumpira).²¹

4.6 Revizijski rizik i prevara

Revizijski rizik predstavlja “rizik da revizor može nesvesno pogrešiti prilikom oblikovanja mišljenja o finansijskim izveštajima, koji su značajno pogrešni”, tj. da “neće uspeti da na adekvatni način oblikovati mišljenje o finansijskim izveštajima koji sadrže značajnu grešku.”²²

²⁰ Stanišić, M., Revizija, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2009, str 197

²¹ Stanišić, M., Interna kontrola i revizija, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2014, str 92

²² Messier, F. William: Revizija, priručnik za revizore i studente: Faber & Zgombić Plus, Zagreb, 1997, str 88

Revizijski rizik čini sklop tri vrste, a to su:

1. Inherentni rizik,
2. Kontrolni rizik,
3. Detekcioni rizik.

Na bazi izloženog rizika revizije može se izraziti kao:²³

	verovatnoća pojave materijalne greške
Rizik revizije =	x verovatnoća propusta u strukturi interne kontrole
	x verovatnoća propusta revizora

4.7 Faktori rizika

Rizici predstavljaju negativna dešavanja koja su prisutna u budućnosti, dok šanse predstavljaju pozitivna dešavanja. Rizik je u stvari, nacrt negativnih dešavanja kod kojih okruženje neizvesno utiče.

Kod povećane verovatnoće nastanka nepravilnosti ili kod krivotvorenih finansijskih izveštaja prisutni su sledeći faktori rizika:

1. Karakteristike menadžmenta:
 - ✓ Stav menadžmenta u odnosu na funkcionisanje interne kontrole,
 - ✓ Smisao ka vršenju menadžerske prevare,
 - ✓ Menadžersko ponašanje.
2. Karakteristike industrije ili grane:
 - ✓ Novi zakonski propisi ili računovodstveni propisi koji zavise na finansijsko izveštavanje,
 - ✓ Visoko tačno određena tržišta,
 - ✓ Veliki uticaj na poslovne promašaje.
3. Poslovne karakteristike:
 - ✓ Nepostojeća isplativost,
 - ✓ Nepostojeći porast dobiti i nepostojeći tokovi gotovine,
 - ✓ Pritisak u dobijanju dodatnog kapitala radi porasta troškova razvoja i troškova istraživanja,
 - ✓ Previše konfuzna organizaciona struktura,

²³ Stanišić, M., Metodologija revizije, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2010, str 45

- ✓ Suviše komplikovana menadžment kontrola,
 - ✓ Osetljivost poslovnih ciljeva kod kamatnih stopa,
 - ✓ Veliki obim kredita koje povlače obaveze koje se ne mogu isplatiti,
 - ✓ Veliki pritisci zbog prekida u poslovanju, kao što je npr. konkurenti preuzimaju kompaniju na sebe,
 - ✓ Neuobičajeni rast koji deluje impulsivno.
4. Računovodstveni faktori:
- ✓ Opširne transakcije koje su sa povezanim subjektima,
 - ✓ Opširne transakcije koje su odložene ili neuobičajene,
 - ✓ Veliki broj salda računa koja su procenama podložni,
 - ✓ Osoblje koje se služi ključnim računovodstvenim funkcijama nije merodavno dokumenta koja nedostaju,
 - ✓ Razlike koje nemaju saglasnost tokom računovodstvenog sravnjenja,
 - ✓ Računovodstvene evidencije koje se ispravljaju u poslednjem trenutku.

5. Sklonost ka prevarama:
 - ✓ U blagajni veliki broj novčanica,
 - ✓ Velika vrednost zaliha kao npr. nakit, zlato itd.,
 - ✓ Laka pretvorljivost imovine u gotovinu kao npr nakit ili hartije od vrednosti,
 - ✓ Sredstva koja se brzo prodaju i nemaju oznaku za identifikaciju.
6. Nedostaci u sistemu interne kontrole:
 - ✓ Nedovoljna kontrola od menadžmenta,
 - ✓ Neodgovarajuća procedura za prijem novih stručnih kadrova,
 - ✓ Nedovoljno utvrđivanje granica dužnosti,
 - ✓ Nedostatak procedura za odobrene transakcije,
 - ✓ Nedovoljno obezbeđenje pomoćnih sredstava,
 - ✓ Neadekvatna dokumentacija poslovnih transakcija,
 - ✓ Izostanak zaposlenih na obavezne godišnje odmore.²⁴

4.7.1 Procena rizika menadžmenta

Ocena i analiza rizika predstavlja glavni postupak kod procene rizika. Verovatnoća gde se može pojaviti trošak u kompaniji ili mogućnost pojave gubitka određuju stručna lica te kompanije.

- Prikazivanje, procena i utvrđivanje rizika predstavlja analizu rizika,
- Za profil rizika koristi se rezultat rizika, koji ocenjuje važnost svakog rizika, tj. dodavanjem srazmerne važnosti omogućeno je utvrđivanje svakog rizika.²⁵

Procena rizika kod pripreme izveštaja o finansijskom poslovanju prikazuje raščlanjivanje, utvrđivanje i upravljanje. Ukoliko kompanija posmatra postojanje poravnjanja koje nisu prikazane u izveštajima o finansijskom poslovanju, može predstavljati procenu rizika, kao i na primer analiza bitnih knjigovodstvenih merenja koja se nalaze u izveštajima o finansijskom poslovanju. Neprestalno se dešava upravljanje rizikom u kompanijama, dinamičan je tok, koji prodiere kroz strukturu preduzeća.

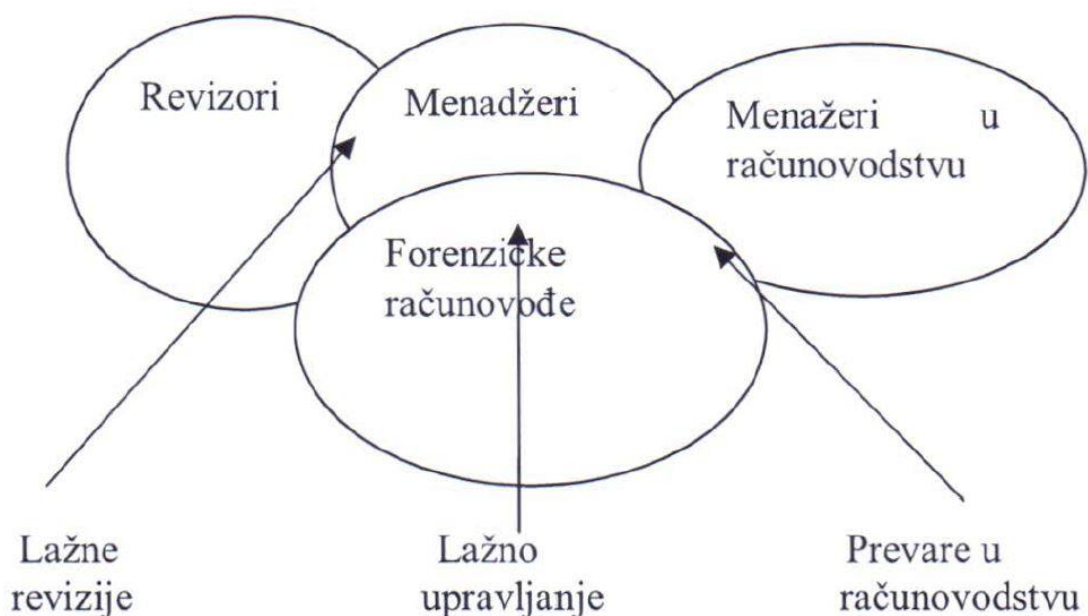
Kako u eksternim tako i u internim faktorima, rizici utiču nepovoljno na uspešnost kompanije za obrađivanje, sjedinjenje, prikazivanje finansijskih činjenica koji su održivi sa dokazima u izveštajima o finansijskom poslovanju. Kada menadžment identifikuje rizik, potrebno je da utvrdi važnost nastanka, i kako se upravlja rizikom. On može pokrenuti programe za sređivanje modela rizika, ili može prihvatiti rizik nasuprot nepovoljnim efektima.

²⁴ Milojević, D., Finansijska revizija i kontrola, Beogradska poslovna škola, Beograd 2006, str 136

²⁵ Barjaktarević, L., Upravljanje rizikom, Univerzitet Singidunum, Beograd 2014, str 145

Rizik nije ni malo prijatan niti poželjan. U slučaju da se desi rizik čovek po razumnoj prirodi upravlja rizikom. Izmenjivanje se vrši tokom raznih okruženja, gde je menadžment odgovoran za procenu rizika radi upravljanja interne kontrole, kako bi smanjio prevaru. Mogućnost odlučivanja u nepredviđenim okolnostima predstavlja upravljanje rizikom.

Revizori bi trebalo da imaju adekvatan okvir dokaza za pronalaženje prevare, i na taj način vrše procenu rizika. Ukoliko menadžment uspešno proceni rizik, revizor se odlučuje na manji okvir dokaza, dok u suprotnom se odlučuje na veći okvir ukoliko menadžment izostavi procenu rizika.

COSO izveštaj predstavlja proces kojim se rukovodi rizikom, i sastavljen je iz:

- Odupreti se riziku u kompaniji ukoliko dođe do negativnih događaja.
- Zadatak menadžmenta je definicija ciljeva kako bi bili identifikovani ciljevi kompanije.
- Procena rizika predstavlja klasifikaciju identifikovanja verovatnoće pristupa negativnih dešavanja.
- Unutrašnje okruženje predstavlja razum o mogućnosti postojanja rizika u kompaniji, umesto razuma o mogućnosti kontrole u kompaniji.
- Nadzorni postupci predstavljaju postupke menadžmenta da izravna identifikovane rizike ili da ih izostavi. Primer može biti osiguravajuća kuća koja usled požara pruža zaštitu.

- Utvrđivanje događaja je identifikovanje uslova koji se negativno odražavaju na ciljeve kompanije. Prvenstveno su crvene zastavice ili organizacije menadžmenta.
- Kontrola obuhvata upravljačke i kontrolne aktivnosti kod celokupnog upravljanja rizikom.
- Kontrolne aktivnosti uključuju kontrolu nad celokupnim rukovođenjem rizika.

Glavni faktori za realizaciju ciljeva su:²⁶

- Delatnost poslovanja kompanije,
- Izrada finansijskih izveštaja,
- Primenu legalnih i ostalih regulativa.

Postupak procene rizika je proces gde za dostizanje ciljeva pravno lice raščlanjuje rizike, čime stvara podlogu za njihovo rukovođenje. Rizici koji dovode do promene u realizaciji ciljeva proističu iz različitih promena, kod zaposlenja saradnika, uvođenja tehnologije i proizvoda, ponovno uspostavljanje kompanije, promena ili primenjivanje računovodstvenih načela.

4.8 Inherentni rizik i kontrolni rizik

Inherentni rizik predstavlja mogućnost pogrešnih iskaza u bilansnoj poziciji ili klasi transakcija. Uz premisu da nema odgovarajućih kontrola za pronalaženje, ili neispravnim iskazima na nekim drugim pozicijama bilansa, ili klasi transakcija oni mogu da budu od materijalne važnosti.

Inherentni rizik egzistira zbog nedostatka procedura koje poslovođe mogu preduzeti kako bi izmenili uticaj ili verovatnoću nastanka rizika.²⁷

Kontrolni rizik je rizik gde se materijalno značajna nepravilnost može pojaviti u poslovnoj promeni ili razlici dugovanja i potraživanja u jednom računu i ne može se blagovremeno otkriti u procesu interne kontrole. Kontrolni rizik predstavlja zavisnost efikasnosti oblika i rada procedure interne kontrole koje su bitne, kako za reviziju tako i za izveštaje o finansijskom poslovanju. Uvek će postojati određeni rizik zbog u internoj kontroli.

Inherentni rizici kao i kontrolni rizici postoje samostalno od revizije izveštaja o finansijskom poslovanju. Kao osnov za naredne procedure revizije, revizor treba proceniti rizik koji na nivou tvrdnje je od pogrešnog iskaza koji je od materijalne važnosti.

²⁶ Milojević, D., Finansijska revizija i kontrola, Beogradska poslovna škola, Beograd, 2006., str 137

²⁷ Upravljanje rizikom poslovanja: Integrirani okvir, Savez računovođa i revizora Srbije, Beograd, 2009, str 178

4.8.1 Detekcioni rizik

Detekcioni rizik je rizik gde revizor u izveštaju ne pronalazi materijalnu nepravilnost. Jednim delom proističe iz nesigurnosti ukoliko revizor ne proveri ukupna fakturna vrednost ili poslovna promena kako bi prikupio dokaze koji su mu potrebni za određenu tvrdnju. Ostale nesigurnosti mogu biti:

- revizor može primeniti neadekvatnu proceduru revizije,
- pogrešno primeniti adekvatnu proceduru, ili
- nepravilno tumačiti rezultate revizije.

Ostale nesigurnosti se smanjuju ukoliko se adekvatno planira, upotrebi nadzor i ukoliko se u nekoj kompaniji upravlja revizijom uz korišćenje adekvatnih standarda kvaliteta.

Revizor, u principu, ne proverava sve fakturne vrednosti, ili poslovne promene tako da detekcioni rizik ne može dostići nulu.

Kada revizor ignoriše ocenu interne kontrole, povećava se detekcioni rizik koji je (inače) nezavisan od kontrolnog i inherentnog rizika. Koliko je rizik viši od materijalne greške, toliko se odobrava niži detekcioni rizik, a koliko je rizik niži od materijalne greške, tada se odobrava viši detekcioni rizik.

4.9 Sumiranje rizika revizije

Kao svaki rad gde učestvuje čovek postoji rizik. Rizik revizije je pod jakim subjektivnim uticajem revizora i on se ocenjuje najčešće kao visok, srednji i nizak. Rizik revizije se sumira ukoliko inherentni, kontrolni i detekcioni rizik mogu da se poklapaju. To se vrši uz pomoć modela revizijskog rizika koji glasi:

Rizik detekcije ili otkrivanja	RIZIK
Kontrolni rizik	REVIZIJE
Inherentni rizik	

$$R = IR \times KR \times DR$$

Tokom postupka revizije, pored revizijskog rizika, se javlja i poslovni rizik revizije, tj. verovatnoća da revizor može pretrpeti gubitak ili štetu profesionalne prakse, kao rezultat neželjene javnosti ili optužbi u vezi s obavljenom revizijom.²⁸

²⁸ Lukić, R., Bankarsko računovodstvo, Ekonomski fakultet, Beograd, 2008, str 454

V DEO

ULOGA INTERNE REVIZIJE U OTKRIVANJU I SPREČAVANJU PREVARA

5.1 Uloga interne revizije u otkrivanju i sprečavanju prevara

Značaj internih revizora u okviru jedne kompanije je veliki. Oni mogu otkriti prevare koje imaju uticaj na kvalitet, celokupnost i pouzdanost finansijskih izveštaja. S obzirom da su upućeni u strukturu firme i da poznaju njenu organizaciju, interni revizori imaju značajnu mogućnost da preduprede i pronađu lažne finansijske izveštaje kao i sve oblike prevara. Ukoliko postoji stvarna verovatnoća za prevanu, ona se vrlo lako može uraditi neprimećeno i bez ikakvog nasilja, pa je samim tim jako teško otkriti je.

Glavni razlog prevara koje ljudi čine u okviru svojih kompanija je materijalna dobit – mnogi žude za stvarima koje je poštenim radom teško steći – luksuzne kuće, automobile, nakit i putovanja. Postoje osobe koje se u principu dele na one koji su tokom vremena poštjeni i na one koji prave sebi prostor za bespravne radnje.²⁹

5.1.1 Uloga interne revizije u forenzici

Po institutu internih revizora, gruba definicija interne revizije je da ona predstavlja samostalno i istinska dokazivanje i savetodavnu delatnost koja je smišljena za dodavanje vrednosti. Primenom tačnih prilaza za uticaj i poboljšanje sigurnosti rukovođenja rizikom, nadzora i postupaka upravljanja.

Interna revizija mora postovati zakonske propise. Potrebno je da postoji sa internom kontrolom dobra komunikacija, da uputi na metode rada i moguće propuste. Rukovodstvo veoma često vešto prikriva od forenzičara da li ima skrivenih nedostataka.

Da bi odražavale promene s kojima se kompanija susreće, postupci interne kontrole trebaju se često menjati. U principu, uspeh kompanije u dostizanju ciljeva, zavisi od uspešnosti i delotvornosti tog procesa, kao i od sposobnosti osoblja i menadžmenta na svim nivoima tog procesa. Time se utiče na rizike i pruža racionalno uverenje o dostignuću glavnih ciljeva kompanije.

²⁹ Bologna and Linquist, *Fraud Auditing and Forensic Accounting*, New York, John Wiley&Sons, strana 8

5.2 Trougao prevare

Kada je reč o samom činu prevare, treba da se naglasi da je najbitniji razlog počinjenja iste sticanje lične koristi. Prevaru čini pojedinac ili sa više ljudi može da organizuje prevaru.

Pri činjenju prevare prisutna su sva tri elementa:

- ❖ motiv (pritisak): razlog počinjenja prevari,
- ❖ mogućnost (prilika): npr. slabe interne kontrole ili važna odstupanja,
- ❖ stav (racionalizacija): umeće opravdanja prevare samom sebi.³⁰

Revizori ne moraju da znaju opravdanja ili pravi motiv koja mogu biti uzrok prevari. Od revizora se zahteva da dovoljno dobro poznaju metode interne kontrole kako bi uočili mogućnosti za prevaru. Neophodno je da, na osnovu iskustva i stručnog znanja, prepoznaju i scenarije prevare i planove prevare, budu oprezni prema pokazateljima koji nagoveštavaju prevaru i da poznaju postupke radi prevencije prevare.

Interni revizori moraju imati na umu sve rizike prevara. Takođe, potrebno je uzeti u obzir svi rizici revizije. Zbog toga, poslovodstvo treba da ima na umu sledeće:

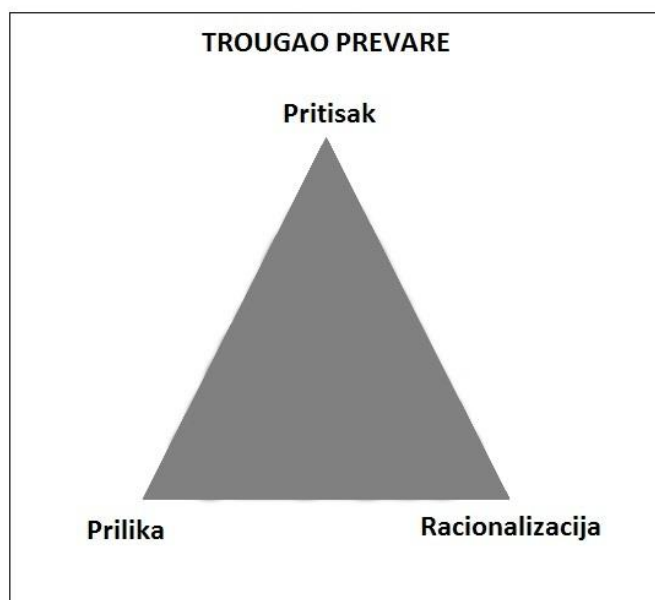
- Mogućnost za prevaru se pojačava smanjenjem bezbednosti nad pristupom sredstvima.
- Pritisak povećavaju ispitivanja u vezi otkaza sa posla ili dešavanja izvan posla.
- Na racionalizaciju utiče ton vrhovnog poslodavstva ili kultura koja preovladava u kompaniji.

Sva tri faktora su neophodna kod precizne procene rizika prevare i interni revizori trebaju obraditi posebnu pažnju na njih.³¹

Kod provere značaja mogućnosti, pritiska i racionalizacije, programi interne revizije moraju sadržati određene korake.

³⁰ Soltani, B., Revizija – međunaradni pristup, Mate, Beograd, 2010, str 439

³¹ Barjaktarević, L., Upravljanje rizikom, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2014, str 459

5.2.1 Motiv

Svaka vrsta pritiska da se pribegne delatnosti za vršenje prevare se može podvesti pod pojmom motiv. Ti motivi mogu biti psihološki, egocentrični, ideološki ili ekonomski.

Psihološki motivi su u relativnom smislu retki. Njih prikazuje “sklonost ka kriminalu”: ljudi jednostavno krađu - da bi krali.

Egocentrični motivi su motivi koji ljude dovode u situaciju da poćine prevare, radi ostvarenja lićnog ugleda u uslovima u kojima rade i ųive.

Ideološki motivi su motivi kod ljudi koji smatraju da su oni istaknutiji od ostalih, a to se dokazuje na naćin ųrtvovanja zbog ostalih.

Ekonomski motivi su potreba za dobrima. S vremena na vreme se ovaj motiv prepliće sa ideološkim i egocentrićnim motivima.

Dešava se da se poštenu ljudi suoćavaju sa neoćekivanim ili sa novim potrebama za novcem, a ne postoje normalne mogućnosti da do njega doće na pravedan naćin.^[32]

³² Milojević, D., Finansijska revizija i kontrola, Beogradska poslovna škola, Beograd 2006, str 93

U prevari najčešći pritisci mogu biti:

- Ciljevi koji nisu realni: “Meni je potrebno,” “Ja moram” , ,
- Plaćanje školovanja,
- Finansijski problem bilo lični bilo problem kompanije,
- Težnja za dobijanjem posla po svaku cenu,
- Raskošnost u životu (stanovi, putovanja, i sl),
- Plaćanje nesigurnih poslova,
- Obeštavanje o navodno pozitivnim finansijskim rezultatima.

5.2.2 Mogućnosti

Mogućnosti predstavljaju nišu za “rešenje” naoko nerešivih problema. One se koriste kod izneveravanja stvaranja dobrih poslovnih odnosa. Zloupotreba se izvršava korupcijom sistema internog nadzora, ili može da se ostvari zato što u kompaniji ne postoji sistem mera prevencije. Svi imaju određeni nivo kontrole za dati rad, premda je to kontrola koja ne vrluda.

Ukoliko je viši nivo kod organizacione šeme, viši je nivo stvaranja poslovnih odnosa, a samim tim, veća šansa za pronevere.

Okolnosti koje ljudima daju mogućnost da počine prevaru su:

- Nejakost interne revizije i kontrole (“Šansa čini lopova”)
- Vrlo često se ne vodi računa o radu blagajne,
- Prečesti hitni i vanredni poslovi ostavljaju i kvare uobičajene postupke,
- Zalihe se neažurno popisuju, pa se ne zna za krađu,
- Vrh rukovodstva je prekontrolisao pisanu etičku izjavu ali je nije obavestio,
- Za neke poslodavce je dokazana krađa, ali nisu sankcionisani

5.2.3 Racionalizacija

Zaposleni koji načine prevaru prosto ne priznaju da su je učinili. Pravdavaju se tvrdeći da ne čine ništa rđavo ili različito od ostalih. Smatraju da ako su uslovi, po njima, bez smisla ili im se ne dopadaju, mogu da ih “zaobiđu”. Sebe lažu kako je to samo “ovaj put”. Normalno, sa time se ne prestaje lako i posledica je tonjenje sve više u prevaru. Psihološka složenost zaposlenog često može da bude uzrok; pojedini zaposleni su više okrenuti ka prevari obzirom da nemaju stabilnu motivaciju.

U prevari najčešći stavovi mogu biti :

- Moje potrebe su veće nego kod ostalih osoba (praksa Robin Huda),
- Ja pare samo zajmim – vraćam ih,
- Štetu nije pretrpela nijedna osoba,
- Preduzeće je preveliko da to oseti,
- Ime igre predstavlja ugled uspešnosti,
- Svi to rade.

Izuzetno je značajno da se uoči glavni razlog činjenja prevara u preduzeću. Time se jednostavnije procenjuje rizik prevare, i isto postavlja adekvatni popravni i za budućnost zaštitnih procedura.

5.3 Odbrana od prevare

Prvi front u odbrani od prevara čine revizori i računovođe; njih podstiče da budu vođe to što koriste svoja znanja i iskustvo za formiranje jakih sistema nadzora. Ažurnost u poslovanju se gradi na verovanju da će zaposleni, posao izvršavati na adekvatni način.

Kontrolni sistemi limitiraju poverenje – u izuzetnim situacijama prete da birokratisanjem zaguše posao. Rukovodioci su slobodni u vršenju svojih dužnosti, što predstavlja pružanje šanse u izvršenju prevare. Delotvorna dugoročna merila zaštite su komplikovane i nimalo lake. One uvažavaju likvidiranje povoda prevari kod redukcije dejstva prilike, pritiska i manjka celovitosti.³³

5.4 Procedure kontrole i nadgledanje zaposlenih

Stara narodna izreka “bolje odreagovati na vreme nego posle ispaštati” kod prevencije prevare može biti ispravna teorija. Bitna stvari u prevenciji prevara je siguran sistem internog nadzora.

Revizori i računovođe su bitni činitelji u prevenciji prevara, radi iskustva u kontrolisanju sistema koje imaju.

³³ Stanišić, M., Revizija, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2009, str 199

Važno je da se ima bliži pregled i objašnjenje tzv. crvenih zastavica. Neophodno je izvršiti dopunsku proveru u slučaju uočavanja sledećih simptoma:

- Potpisi koji nisu uobičajeni na dokumentima.
- Podešavanje bilansa inventara koje je neobjašnjivo.
- Reklamacije potrošača.
- Podešavanje potraživanja koje nije objašnjivo.
- Stavke koje su zastarele prilikom sravnjenja stanja na računu sa bankom.
- Dokumenti koja nedostaju.
- Čekovi koji nisu realizovani, a zastareli su.

5.5 Crvene zastavice

Pozicije koje nisu bezbedna, a koja istraživač utvrđuje se nazivaju crvenim zastavicama. Prepoznavanjem tih zastava dozvoljava se dobijanje osnova da se nalazi određena nesvakodnevna knjigovodstvena strategija koja je neusklađena sa politikom ostalih kompanija u istoj oblasti.

Crvene zastavice se vezuju za promene koje nisu bezbedne:

- promene koje nisu objašnjene u knjigovodstvenim postupcima u uslovljenosti kada je učinak loš,
- poslovne promene koje nisu razjašnjene, a povećavaju profit,
- rast potraživanja od kupaca, a ne prati rast prihoda,
- nenadani rast zaliha, a ne prati rast prodaje,
- disproporcija kod neto novčanog procesa i dobiti u bilansu uspeha i iz aktivnosti poslovanja u novčanim procesima kao i izveštaju,
- velike vrednosti otpisivanja potraživanja, zaliha, i ostalih sredstava,
- stručno revizorsko mišljenje, nedovoljan nadzor i upravljanje organizacijom.³⁴

Crvene zastavice nisu obavezno ili bez izuzetka spojeni sa proneverom; njihovo postojanje prikazuje stepen rizika pronevere.

³⁴ Knežević, G., Analiza finansijskih izveštaja, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2009, str 64

5.5.1 Model crvene zastavice

Revizori procenjujući rizik od prevare menadžera koji vrše obavljanje revizije. Pojam crvene zastavice inače predstavljaju potencijalne znakove, a nalaze se u poslovnom okruženju organizacije, i označavaju veliki rizik postojanja lažnih finansijskih izveštaja, pronađeni prevarama menadžmenta.

Model je predstavljen sledećom formulom:

$$P(MN) = F(U,M,S)$$

gde je:

P(MN) – menadžerska prevara,

U – uslovi koji omogućuju menadžersku prevaru,

M – stepen motivacija osobe/a koji utiču na njih da počine nezakonito delo,

S – sklonost pojedinaca kod činjenja nezakonitih dela, etike
i moralne kontrole.³⁵

Prevara će se dogoditi kada su ispunjena sva tri uslova, a posebno ako oni deluju jednovremeno. Uslovi za krađu su stečeni ukoliko se menadžment nalazi u ambijentu koji olakšava prevaru, tj. situaciji koja ima veliku mogućnost počinjenja prevari (tu su prisutne osobe motivisane za prevaru i nizak nivo lične celokupnosti).

Model isto tako ukazuje da je mala verovatnoća postojanja menadžerske pronevere ukoliko je ispunjen jedan sastav modela.

5.6 Otkrivanje prevara

S obzirom da se pronevere ne mogu nikada skroz sprečiti računovođe, revizori, kao i zaposleni koje radi na zaštiti resursa u kompaniji trebaju imati tehnike za otkrivanje istih.

Prevare sadrže sledeće:

- prosleđivanje sredstava kako bi prevarant ta sredstva iskoristio za sebe
- sam deo prevare i,
- zataškivanja prevare.

Pronalaženje osoba koji počine prevaru je mukotrpno i nezgodno. Istraživači i revizori prevare istražuju tako što posmatraju oznake prevare, kontrolišu trag dokumata kojih nema kao i spornih dokumenata i predstavljaju skrivanje knjigovodstvenih informacija.

³⁵ Stanisić, M., Stanojević, Lj., Revizija I primena kompjutera, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2010, str 57

Crvene zastavice su tu jako bitne jer predstavljaju primarne podsticaje kod otkrivanja prevara. Obeležja upozorenja o eventualnim prevarama drugačiji su od prevare zaposlenih ili menadžmenta.³⁶

5.6.1 Prevara zaposlenih

Bolji način da se uoče znakovi potencijalnih prevara je da se precizno prate izmene u navikama i načinu života zaposlenih. Vezano za to, posebnu pažnju treba obratiti na sledeće oblike ponašanja saradnika: poremećaj sna, konzumiranje opijuma, veliki pritisak, nesigurnost gledanja sagovornika u lice, konstantni viščasovni rad, uzimanje alkohola, traženje izgovora i izgovori za omaške, itd.

Promene, kada do njih dođe, se u principu, brzo i jednostavno uočavaju. Ovo posebno kada neka osoba naglo promeni svoj način života ili se rasipa novac više od mogućnosti (kupovina stanova, zlata, kvalitetnije garderobe, letovanja na prestižnim destinacijama).

Revizori primećuju obeležja zataškivanja koja prikazuju takve osobe. Takva obeležja se uglavnom nalaze i u samim računovodstvenim evidencijama. Kvaka da se to nađe su neuobičajenosti, npr. poslovne promene kad se periodično dešavaju, tj. "kad im vreme nije"; u neodgovarajućem organizacionom delu; i u iznosima koji su procenjivi, precenjivi, suviše održljivi i drugačiji.

Lista takvih neobičnosti može biti:

- Dokumentacija koja nedostaje.
- Neslaganje računa sa glavnom knjigom.
- Nedostaci na zalihama.
- Promene koje nisu odobrene u dokumentaciji.
- Osoblje se ne može pronaći.
- Falsifikovana dokumenta.
- Viškovi i manjkovi gotovine.
- Potraživanja potrošača.
- Ispravke na računima kako kupaca tako i dobavljača.
- Rast u dospelim potraživanjima.
- Povećanje u oštećenim i neupotrebljivim zalihama robe
- Kopija originalnog naloga za uplatu.
- Aktivacija računa koji dugo nisu bili u upotrebi.

³⁶ Milojević, D., Finansijska revizija i kontrola, Beogradska poslovna škola, Beograd 2006, str 96

5.6.2 Prevara menadžmenta

Prevara rukovodećih struktura predstavlja plansku prevaru koju čini menadžment. Ona dotiče preduzimače i finansijere putem izveštaja o finansijskom poslovanju koji su materijalno pogrešni.

Kategorija izvršitelja je rukovodilac, kategorija onih koji neopravdano ispaštaju su preduzimači i finansijeri; a sredstva koja koriste jesu izveštaji o finansijskom poslovanju.³⁷

Menadžment uglavnom vrši prevare sa pobudom i na osnovu ispoljene potrebe da se “teško vreme premetne preko glave”. “Teško vreme” obično opisuju pojave kao što su porast suparništva, nelikvidnost, preveliki troškovi, i slični uslovi koji vode ka finansijskim teškoćama. Rukovodioci često razumeju ovakve događaje kao “privremene”. Zato se nadaju da ih mogu nadmašiti novim kreditima, rasprodajom zaliha, itd., odnosno – odlaganjem perioda da se “stane na noge”. Krivotvoreni finansijski izveštaji se, u datom vremenu, upotrebljavaju da “potpomognu preduzeću.”.

Predstavljeni su faktori koji omogućuju ovakve događaje:

- Nedovoljan interni nadzor.
- Rešenja menadžmenta za koje je zaslužen pojedinac.
- Menadžeri su nasrtljiviji.
- Dobit kompanije je ispod prosečnosti iz uže oblasti.
- Preduzeće ima slab monitoring.
- Revizori sumnjaju u going concern firme.
- Preduzeće ima poteškoće u računovodstvenoj proceni.
- Firma zapošljava menadžere bez iskustva
- Dobit preduzeća kaska sa industrijom.
- Menadžment se raspravlja sa revizorima.
- Osoblje je bez iskustva.

Mnoga preduzeća su došla do sledećih zaključaka da koji su povod lažnih finansijskih izveštaja:

1. suviše visoki prihodi i suviše niska aktiva,
2. minimiziranje obaveza ili minimiziranje troškova,
3. propuštanje bitnih obaveštenja³⁸

³⁷ R, K, Elliott and Il Wilingham, Management Fraud: Detection and Deterrence (New York: Petrocelli Books, Inc 1980), str 4

³⁸ Stanišć, M., Revizija, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2009, str 204

Načelno, lažni izveštaji o finansijskom poslovanju prikazuju finansijski rezultat preduzeća uspešniji od onih u grani ili skorašnjih za to isto preduzeće.

Prema AICPA standardima revizije signali mogućih nelegalnih radnji se javljaju u sledećem:

- Propust u plaćanju carine i druge naknade.
- Poslovne promene koje nisu odobrene
- Česti izveštaji prekršajnih prijava.
- Isplata savetnika i osoblja za usluge koje nisu svakidašnje.
- Komisiona provizija koja je prevelika.
- Visoke isplate koje nisu uobičajene.
- Isplate koje nisu razjašnjene vladinim zvaničnicima.
- Propust da se popuni zahtev za povraćaj poreza

5.7 Interna kontrola

Za sprečavanje prevara glavna stvar je odgovarajuća i uspešna interna kontrola. Nedostatak kontrole predstavlja motiv ka vršenju prevari. Dobro zamišljen sistem interne kontrole ne treba dozvoliti počinjenje prevare, bilo interne bilo eksterne prevare.

Suštinska osobina interne kontrole je razlučivanje narednih zaduženja:

1. Harmonizacija realnih sredstava sa knjigovodstvenim činjenicama,
2. Zaštita informacija,
3. Mogućnost dolaska do nekretnine,
4. Opunomoćenje poslovnih promena.

Glavni problem interne kontrole je prevencija prevare, koja je definisana kao namerno pogrešno tumačenje činjenica sa namerom varanja nekog drugog. Ako je svrha ovog varanja lična korist na štetu drugoga, prevara ima karakter kriminalne radnje.³⁹

Uopšteno, individua koja dela u tajnom dogovoru sa nekim, izvršava prevaru obrtanjem sredstava, kao i prikrivanjem.

Postoje izvesna ograničenja efikasne organizacije interne kontrole. Efikasna interna kontrola koja je bazirana na raspodeli dužnosti može biti privremeno sprečena usled tajnog sporazuma između dve ili nekoliko osoba. Nepažljivost zaposlenih takođe može učiniti da je neefikasna interna kontrola. Sama organizacija interne kontrole mora biti troškovno efikasna. Sledbeno tome je treba organizovati da odgovara potrebama i zahtevima shodno obimu poslovanja.

³⁹ Barjaktarević, L., Upravljanje rizikom, Univerzitet Singidunum, Beograd 2014, str 451

Internu kontrolu realizuju svi tokom vršenja svojih obaveza i tu realizaciju vrše na svakodnevnom nivou. Taj način sistema se smatra najdelotvornijim jer sve obuhvata – u isto vreme i nadgledaju i bivaju nadgledani.

5.7.1 Ciljevi interne kontrole

Ciljevi interne kontrole su, prema COSO studiji, podeljeni u tri kategorije:

- poslovanje,
- finansijsko izveštavanje i
- usaglašenost.

Navedena podela omogućava usredsređivanje na posebne vidove interne kontrole. Pomenute kategorije su jasno definisane, ali se po svojoj prirodi i preklapaju: posledica je da potpadaju pod direktnu odgovornost različitih rukovodilaca.

Uz to, ovakvo grupisanje dozvoljava da se shvati šta može da se očekuje od svake od kategorija interne kontrole.

Generalno, od sistema interne kontrole se očekuje da pruži realne potvrde ostvarenosti ciljeva na istinitost finansijskog izveštavanja i saglasnost sa zakonskim propisima.

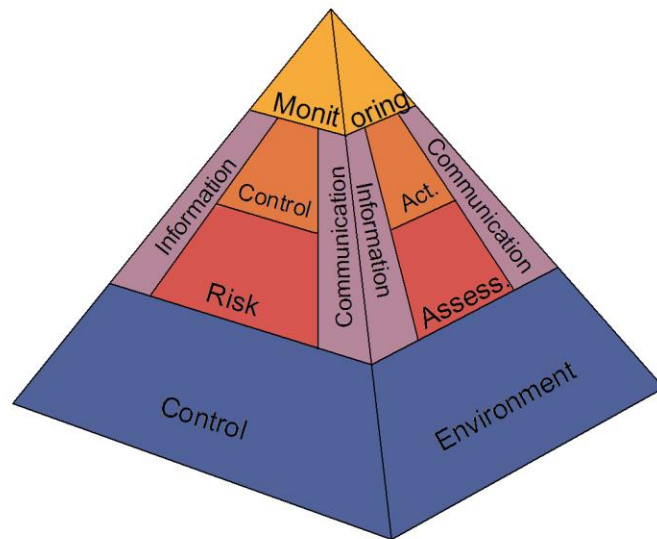
5.7.2 Komponente interne kontrole

Svrha postojanja kontrole je da pomogne rukovodstvu u realizaciji osnovnih ciljeva, a to su:

- uspešno korišćenje resursa organizacije,
- značajne, pouzdane i istinite finansijske informacije,
- čuvanje sredstava,
- utvrđeni ciljevi i težnje za poslovanje ili programe,
- utvrđivanje rizika i upotreba efikasnih strategija za njegovu kontrolu,
- usaglašavanje sa propisima, zakonima, etičkim pravilima i ugovorima.⁴⁰

⁴⁰ Lawrence B. Sawyer, Mortimer A. Dittenhofer, James H. Scheiner, Sawyers Internal Auditing, The Institute of Internal Auditors, 2003, str 64

Slika:
Komponente interne kontrole⁴¹

5.8 Dokazi forenzičara i veštaka

Savet stručnjaka je uvek dobrodošao posebno kada treba potkrepiti slučaj i tada se pozivaju forenzičari i veštaci. Oni mogu da budu iz krugova računovođa, računarskih stručnjaka, stručnjaka za štampu ili daktiloskopiju. Stručnjaci daju sud o načinu kojim se manipuliralo, razlozima neistinitih podataka na saldima, fontovima koji se koriste za pisanje dokumenata i aktuelnim (nađenim) metodama upravljanja dokumentacijom.^[42]

⁴¹ The Committee of Sponsoring Organisations of the Treadway Commission (COSO), „Internal Control-Integrated Framework“, IIA, USA, 1994, str 17

⁴² Stanišić, M., Interna kontrola i revizija, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2014, str 366

VI DEO

NEPRAVILNOSTI U RAČUNOVODSTVU I REVIZIJI

6.1 Definicija nepravilnosti u računovodstvu

Za pronalaženje problematičnih nepravilnosti u računovodstvu se slobodno može reći da je i stariji od njega samog. Taj problem se uvećavao zajedno sa količinom promena koje se moraju uknjižiti. To je zbog toga što svako pojedinačno preknjižavanje pokazuje potencijalnu nepravilnost. Stoga, gde ima mnogo preknjižavanja, tada je i poprilično velika mogućnost potencijalnih nepravilnosti.⁴³

Pod “definisanjem nepravilnosti u računovodstvu”, se podrazumevaju vrste nepravilnosti koje nisu iste u računovodstvu. Sve njih je moguće sortirati u nepravilnosti koje postaju pre unošenja u postupak računovodstvene izrade, za vreme računovodstvene izrade, i nepravilnosti u momentu prikazivanja.

Bez obzira gde pripadaju, pogađaju ih sledeće pojave:

- ❖ Preciznost,
- ❖ Jedinstvenost,
- ❖ Blagovremenost,
- ❖ Dokumentovanost,
- ❖ Zakonitost,
- ❖ Korisničke želje,
- ❖ Logika računovodstva.

Pronalaženje nepravilnosti u računovodstvu dosta je komplikovano i može potrajati više od samog preknjižavanja, a istraga nepravilnosti je postala svakodnevica u kompanijama.

6.2 Nepravilnosti kao rezultat propusta

Podaci koje pruža računovodstvo su potpuni, blagovremeni, precizni – dakle: pouzdani. Prilikom obuhvata ekonomskih promena i njihovoj eksplikaciji u bazičnim finansijskim izveštajima nepravilnosti se ne bi smele činiti. No, prilikom obavljanja posla nepravilnosti su neminovne.

⁴³ Stanišić, M., Revizija, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2009, str 215

Prema sledu okolnosti koje mogu izazvati, nepravilnosti se dele prema:

- neusaglašenja kod konta duguje i potražuje;
- neusaglašenja knjiga;
- neusaglašenja realnog i računovodstvenog stanja.⁴⁴

Do prve iz grupe dolazi prilikom unosa različitih veličina na stranu duguje i na stranu potražuje bilo dnevnika bilo računa u glavnoj knjizi.

Ovakve greške se javljaju pri ručnom unošenju; kada je obrada računarska, kompjuter alarmira nesaglasnost podataka unetih na strani duguje i na strani potražuje.

Nesaglasnost knjiga može da se pojavi kao neusaglašenost dnevnika i glavne knjige ili kao neusaglašenost pomoćnih knjiga i njihovih izvedenih računa koji se nalaze u glavnoj knjizi.

Ovakve greške se utvrđuju prostim poređenjem prometa dnevnika i glavne knjige. Pri kompjuterskoj obradi podataka ne može se javiti nesaglasnost između knjiga.

Greške iz treće grupe ne reaguju na automatsku kontrolu involviranu u sistem dvojnog knjigovodstva; zato je njihovo otkrivanje znatno teže. Da bi se utvrdilo postojanje ovakvih grešaka nužno je utvrditi stvarno stanje i izvršiti njegovo upoređenje sa knjigovodstvenim stanjem. Propušteno knjiženje neke ekonomske promene, dva puta proknjižena jedna ekonomska promena ili ekonomska promena proknjižena u iznosu različitom od stvarno nastale promene predstavljaju greške koje pripadaju ovoj grupi.

6.3 Mogućnost greške u forenzici

Forenzičko računovodstvo, u biti, se bavi primenjivanjem računovodstvenih podataka u odlučivanju sudskih tokova i nesporazuma.

Najčešće samo iskusni profesionalci, pogotovo revizori koji su obučeni za otkrivanje prevara, mogu izaći na kraj sa finansijskim prevarama. U zadnje vreme razlikuje se zanimanje finansijskih istražitelja, koji su poznati kao forenzički revizori, tj. forenzičke računovođe.

Pri izboru izvršioca, zbog najčešće ograničenog vremena, obima dokumentacije koja mora da se prođe itd, postoji skepsa da li je forenzičar dovoljno obrazovan.

Iako mu ovde baš i nije mesto, navodimo još jednom da prevara predstavlja bilo koje namerno kršenje opšteprisutnih računovodstvenih principa; njihovim kršenjem i prikrivanjem se bitno utiče na finansijske izveštaje. Prevara nije jednoznačna i može da prikrije i loše i dobre pokazatelje, već prema nameri vršioca prevare.

⁴⁴ Škarić, Jovanović, K., Finansijsko računovodstvo, Ekonomski fakultet, Beograd, 2008, str 144

6.4 Eliminisanje nepravilnosti u računovodstvu

Računovodstvene nepravilnosti su za računovođe večita “noćna mora”. Razlog za to je bio u tome što:⁴⁵

- nemaju zadovoljavajućeg iskustva niti stručnog znanja o metodama olakšavajućeg postupka za uočavanje nepravilnosti,
- nepravilnost se traži između svih stavki pregleda računovodstva,
- obučenost računovodstvenih službi nije bila dovoljna za rad koji su obavljali.

Iskustvom se stiže do adekvatnih spoznaja kako u zoni izostavljanja tako i u zoni prevencije postojanja nepravilnosti. Boljoj funkciji računovodstva se daje doprinos nakupljanjem stručnog znanja i iskustva u kompaniji računovodstvenih delovanja. Tako se uključuje gušenje i potiranje nepravilnosti u poslu. Nepravilnosti je nemoguće otkloniti, ali se svode u okvire koji su opšteprihvaćeni.

Delovanje na potiranju nepravilnosti u računovodstvu, u načelu gledano, deli se na zaštitne i dodatne. Zaštitno delovanje predstavlja predviđanje (naslućivanje) potencijalnih nepravilnosti i preuzimanje osnovnih veličina i metodičkih akcija i čine da se ne omogućavaju uslovi za nastajanje nepravilnosti. Dakle, u pitanju je odstranjivanje razloga za nastajanje nepravilnosti.

Dodatno delovanje za odstranjivanje nepravilnosti podrazumeva da se bliže odredi položaj već utvrđene nepravilnosti kako bi se ista prepoznala i uklonila.

⁴⁵ Stanišić, M., Revizija, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2009, str 222

6.5 Zamagljivanje bilansa

Sa stanovišta korektnosti godišnjeg bilansa zamagljivanje ili prikrivanje predstavljaju blaži oblik krivljenja relativne istinitosti i jasnoće izveštaja. U slučaju pritajanja, izveštaji o finansijskom poslovanju u principu nemaju neprecizne činjenice. To, međutim, nije slučaj sa falsifikovanjem bilansa. Ali, ipak upućuje na prezentaciju bilansnih pozicija koja upućuje na pogrešne zaključke ili čini da ocenjivanje odnosa bude nemoguć

Kako se to radi? Najčešće se čini netačnim markiranjem bilansnih pozicija i njihovom nejasnom analizom. Zamagljivanje se postiže i nenavođenjem postojanja informacija u aneksu/ima. Jasno, poznavanje podataka iz aneksa povećava transparentnost i iskaznu moć bilansa. Koji su to “alati”? Sakrivanje metodologije procenjivanja, data jemstva, hipotekarne obaveze, mogućih rizika itd.⁴⁶

Najčešće sredstvo zamagljivanja je prosto aritmetičko sažimanje raznih pozicija bilansa i računa dobitka i gubitka.

Da zaključimo, bilans čine zamagljenim nejasno i netransparentno označavanje ili namensko raščlanjivanje, u suštini, istinitih bilansnih pozicija sa namerom da se dobije pogrešna procena. Ono što je nesumnjivo tačno to je dobit i sopstveni kapital. Samo odstupanje od uobičajeno prihvaćenih načela bilansiranja ne predstavlja kažnjiv prekršaj – ne postoji protivpravnost.

Protivpravnost nastaje ukoliko aneks ili bilo koji priključeni izveštaj prikriju ili prećute tu činjenicu. Ovde se počinio, zbog izbegavanja kažnjavanja, najčešće pozivaju na zabludu (nepravilnost). Nadležnost revizorskih poslovnih knjiga se ogleda u osporavanju prilike da se vršilac prevare poziva na zabludu, ili nepravilnost, čiji je rezultat prećutkivanje određenih odstupanja od opštih načela bilansiranja

6.6 Falsifikovanje bilansa

Falsifikovanje bilansa predstavlja teži oblik krivljenja relativne istinitosti bilansa od zamagljivanja. Kao takav predstavlja najgrublju povredu principa urednog računovodstva i bilansiranja. Ovakva dela zakonodavac smatra kažnjivim podatkom.

Falsifikovanje bilansa podrazumeva svesno suštinski prevaren, neistinit i nezakonit prikaz položaja uspeha i imovine i sa namerom da se oštete treća lica, to mogu biti: kupci obveznica, kreditori i akcionari. Po pravilu ali ne često, vodi do netačnog prikazivanja dobitka i sopstvenog kapitala.

⁴⁶ Škarić, Jovanović, K., Finansijsko računovodstvo, Ekonomski fakultet, Beograd, 2008, str 145

Uobičajeni postupci falsifikovanja bilansa su:

- procenjivanje bilansnih pozicija koje je pogrešno,
- ispuštanje postojećih bilansnih vrednosti i unošenje nepostojećih bilansnih vrednosti ,
- isticanje neprikladnih i pogrešnih činjenica u izveštaju o poslovanju.
- Svesno lažno označavanje bilansnih pozicija.

Pitanje kažnjivosti zbog falsifikovanih bilansa (kao i zamagljivanja) je tema o kojoj se u stručnim krugovima opširno raspravlja.

6.7 Metodološki procesi nepravilnosti

Ne mogu se uvek pronaći sve nepravilnosti. Nepravilnosti koje se teško mogu otkriti nastaju zbog dokumenata koji nisu ispravni. Predmet ispitivanja i otklanjanja može da bude jedino nepravilnost koja može dovesti do modela koji nije ispravan tako što izaziva stabilnost u računovodstvu kod odnosa da bi bili indiferentni.

Metodološki procesi nepravilnosti u računovodstvu su:

- ❖ proces sravnjenja,
- ❖ proces najmanje crte,
- ❖ proces periodičnog skupljanja u okviru nepravilnosti,
- ❖ proces prostornog skupljanja u okviru nepravilnosti,
- ❖ proces devetične kontrole.⁴⁷

6.7.1 Proces sravnjenja

Prvi postupak koji se primenjuje kroz iskustvo kod brisanja nepravilnosti naziva se proces sravnjenja. To pravilo nalaže:

- celokupni pregled i poređenje dnevnika,
- radnih dokumenata i
- glavne knjige.

Ovaj posao obavlja više osoba jednovremeno: jedna prati dnevnik, druga prati dokumenta, a treća prati glavnu knjigu; sve vreme postoji zamena podataka.

⁴⁷ Stanišić, M., Revizija, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2009, str 225

Glavna mogućnost istrage za nepravilnošću je koja traži kompletna načela računovodstvenog pregleda. Zaključujemo da je to vrlo opsežan, složen rad koji iziskuje dosta vremena.

Ponekad je potrebno ovaj postupak ponoviti češće. To stoga što se nepravilnosti ne pronađu odmah, ili nepravilnosti se ne zapaze jednom kontrolom. Argumenata za to ima mnogo. Jedan od argumenata bi mogao da bude da osobe koja izvode proces sravnjenja mogu da zaostave, ili naslute činjenicu čime umanjuju uspešnost u poslovanju.

To je jedini postupak koji rezultira pronalaženjem nepravilnosti: prilikom proknjiženja se menja faktura ili izostavlja, obrnuto proknjiženje, itd.

Ovaj proces je pogodan u kompanijama kod manje količine stavki koje se knjiže. Mada ima nedostataka zbog količine i dužeg perioda koji je potreban za izradu, predstavlja najpravičniji proces.

6.7.2 Proces najmanje crte

Dešavalo se da kod sravnjenja tj. kod poređenja računanja u glavnoj knjizi i proknjižavanja u dnevniku često ponavlja, a nepravilnost ne pronađe. Razlog je što ne postoji nepravilnost kod prenošenja na fakture niti nepravilnost iz dnevnika. Ispitivanjem je utvrđeno da je do nepravilnosti dolazilo u jednoj od opcija koja je vezana za pravljenje probnog ishoda: kod zbira faktura, prenosu ili sabiranju iznosa probnog ishoda. Provera preciznosti je dosta kraće nego kod procesa sravnjenja.

Proces teče ovim redosledom:

- provera preciznosti gde se vrši prenos u probni bilans sa glavne knjige,
- proces sravnjenja kod činjenica koje su proknjižene
- provera preciznosti zbira kod računa glavne knjige,
- provera preciznosti salda probnog bilansa,
- provera preciznosti salda kod konta duguje i konta potražuje.

Redosled je drugačiji od sastava probnog ishoda i postupka uknjiženja. Ovakav pristup omogućava važnost u skraćanju vremena neophodnog za pronalaženje nepravilnosti u nastale nepravilnosti u proknjiženju, ili u nekim dodatnim promenama.

Ukoliko se, konačno, nepravilnost ne pronađe – radi se proces sravnjenja. Ovim se povećava mogućnost za smanjenjem količine rada na utvrđivanju nepravilnosti koji je srazmerno velik i zbog toga se prihvata proces najmanje crte.

6.7.3 Proces periodičnog skupljanja u okviru nepravilnosti

Kod izostavljanja nepravilnosti koje su proistekle, primenjuje se proces periodičnog skupljanja u okviru nepravilnosti. Nepravilnost se posmatra u segmentu koji nije ujednačen. Nastoji se da, umesto da se nepravilnost posmatra u čitavom periodičnom okviru, ona se pronalazi u ograničeni periodični interval gde nije utvrđen balans.

Ukoliko tokom devet meseci postoji balans, nepravilnost treba posmatrati od desetog meseca; time se ostvaruje pun izražaj unutrašnjeg sklopa periodičnog skupljanja u okviru nepravilnosti. Prilikom upotrebe procesa periodičnog skupljanja u okviru nepravilnosti, očigledno je da se sužava količina rada tokom istrage nepravilnosti.⁴⁸

6.7.4 Proces prostornog skupljanja u okviru nepravilnosti

Da bi se smanjila oblast kod pronalaska nepravilnost u toku određenog perioda koristi se proces prostornog skupljanja u okviru nepravilnosti. Periodičnim skupljanjem isključuju se određeni periodi, a prostornim skupljanjem se vrši dalje skupljanje u okviru nepravilnosti u datom vremenu. Ukoliko se pojavi neusaglašenje na računu poslovođe, tada se nepravilnost očekuje u tom računu poslovođe. Time se izostavlja oblast svih analiza za račune poslovođe koje sadrže balans.

Rastu prostornog skupljanja u okviru nepravilnosti su omogućili:

- dnevници koji se svaki dan pregledaju,
- dnevници koji odstranjuju iz potrage oblasti usaglašene u sklopu datih razreda,
- moderni organizacioni procesi, kao što su: računi koji su prelazni, stanje nekog računa, i spajanje sintetike i analitike,
- moderna sredstva za obrađivanje činjenica koja svojim osobinama mogu, učiniti neutralnim nepravilnosti u poslu.

6.7.5 Proces devetične kontrole

Opšti proces za skupljanje u okviru nepravilnosti je proces devetične kontrole. Ovaj proces može da prepozna, locira i ukloni sve nepravilnosti koje postaju premetanjem brojeva, a koje ne mogu lako da se primete. Primer: broj 1.038 permutacijom postaje 1.083 dinara – golim okom je razlika neprimetna. Postoji razlika gde je zaokružena vrednost deljiva sa 9 – razlika je 45; i taj broj je deljiv sa 9 gde je zaokružena vrednost ($45/9=5$).

⁴⁸ Stanišić, M., Revizija, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2009, str 226

Obzirom da je, u primeru hipotetike, razlika 5 je, u stvari, došlo do permutovanja cifara gde je jasno objašnjenje 5 (8-3) na polju hiljada i stotina. Zavisno od razlike mogu se izbaciti svi drugi brojevi koje na ta dva cifarska mesta nemaju razliku 5. Tako se izbacuje gomila iznosa i potraga se sužava.

Proces devetične kontrole može da:

- utvrdi uzrok nepravilnosti,
- da se kod nepravilnosti bliže utvrdi njen pronalazak,
- dati doprinos smanjenju vremena detekciji nepravilnosti kod proknjiženja.

Spajanjem postupaka se može prilično efikasno pronaći određena nepravilnost. Da bi se uštedelo na vremenu, preko su potrebna adekvatna teorija o procesima utvrđivanja pronalaska nepravilnosti.

6.8 Monitoring

Pod monitoringom se podvodi procena osmišljavanja i rada internog nadzora, pa kada se učini potrebnim, preduzimaju se odgovarajuće mere za uklanjanje uzroka otkrivene neusaglašenosti.⁴⁹

Monitoring obuhvata ocene pravovremenosti projekata i ostvarivanja nadzora, kao i vršenje potrebnih mera za uklanjanje uzroka otkrivene neusaglašenosti.

Monitoring može da se obavlja i kao permanentna aktivnost i kao element posebne procene.

Mera realizacije planiranih aktivnosti i planiranih rezultata internih nadzora kompanije mora da se neprekidno kontroliše. Nadzor glavnih rizika mora biti svakodnevna aktivnost organizacije. Uz to rizici podležu vremenskom periodu ocenjivanja koje sprovodi interna revizija i delova poslovanja.⁵⁰

Kontinuirane aktivnosti kontrole pružaju prioritet pronalaženju i korigovanju manjkavosti sistema internog nadzora, dok se interni revizori u velikim kompanijama, bave procenom osmišljavanja i rada sistema internog nadzora.

⁵⁰ Stanišić, M., Interna kontrola i revizija, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2014, str 29

6.9 Budžetiranje

Budžetiranje predstavlja postupak u kome pripremljeni planovi dobijaju svoj obavezujući formalno-kvantitativni izraz u obliku projektovanih računovodstvenih izveštaja. Reč je o procesu detaljnog projektovanja verovatno ostvarivih ciljeva u izabranom budžetskom periodu kroz razvijanje serije finansijskih procena budućih tokova vrednosti u celoj kompaniji.

Budžetiranje je, ujedno i, postupak u kome se definišu ovlašćenja kao i da prihvataju odgovornosti u procesu ostvarivanja ciljeva. Osnovna svrha budžetiranja je u pružanju pomoći menadžmentu u vođenju poslova u kompaniji.

Budžet je neposredan proizvod postupka budžetiranja. Najopširnije radi se o planskom dokumentu koji u zavisnosti od područja odgovornosti koje prekriva i uloge koje ima budžetskom procesu ima odgovarajuću strukturu, obrazac, i sadržaj.

Budžet predstavlja detaljan plan koji prikazuje kako će resursi da budu nabavljani i korišćeni tokom specificiranog vremenskog intervala. Budžet predstavlja plan za budućnost izražen u formalno-kvantitativnim terminima.⁵¹

Sistem budžetiranja obuhvata glavne budžete, koji čine master budžet, i tzv. podržavajuće budžete, koji omogućavaju stvaranje master budžeta.⁵²

Master budžet, podrazumeva redovnu pripremu i donošenje sledećih budžeta:

- budžet rezultata, koji je uvek predstavljen u vidu projektovanog bilansa uspeha,
- budžet finansijske strukture, koji svoj izraz dobija u vidu projektovanog bilansa stanja,
- budžet novčanih tokova i/ili plan tokova obrtnog kapitala, koji se pripremaju u formi projektovanog izveštaja o novčanim tokovima i/ili projektovanog izveštaja o tokovima obrtnog kapitala i
- budžet kapitalnih investiranja

Master budžet sjedinjuje finansijske projekcije svih organizacionih planova i budžeta.

Master izjednačava očekivanja menadžmenta u pogledu budućeg dobitka, novčanog toka (cash flow-a) i finansijske pozicije.

⁵¹Stevanović, N., Milićević, V., Malinić, D, Upravljačko računovodstvo, Ekonomski fakultet, Beograd, 2011, str 400

VII DEO

PREZENTACIJA REVIZORSKIH POSTUPAKA KLIJENTA »KIMBY-CO« DOO BEOGRAD

7.1 Delatnost privrednog društva

Ovaj Memorandum je pisano uputstvo članovima revizorskog tima o strategiji i planu za reviziju finansijskih iskaza društva »Kimby-co« d.o.o. Beograd. Ovaj dokument ima isključivo internu upotrebu, ali može poslužiti kao osnova za prezentiranje planiranih revizorskih postupaka i procedura rukovodstvu klijenta.

MEŠOVITO PREDUZEĆE ZA TRGOVINU I USLUGE KIMBY-CO DOO, BEOGRAD (ZEMUN) (Skrraćeno poslovno ime: **“KIMBY-CO” doo Beograd**) .

Pretežna delatnost privrednog društva “KIMBY-CO” d.o.o. Beograd data je pod šifrom delatnosti: 4690 - Nespecijalizovana trgovina na veliko.

Pretežna delatnost Društva je uvoz i distribucija kućne hemije, kozmetike, konzervirane ribe, instant kafe, konditorski proizvodi, papirne konfekcije, pelena i ostale robe široke potrošnje.

Društvo u sklopu delatnosti vrši usluge spoljnotrgovinskog prometa.

Društvo ima poslovnice u Novom Sadu, Kraljevu i Nišu.

Finansijski izveštaji su strukturirani po principu stalnosti i principu postojanja poslovnog događaja.

Finansijski izveštaji za Kimby-co doo, Beograd, su strukturirani na dan 31.12.2013.god.

7.2 Osnov angažovanja

Osnov angažovanja	Ugovor o reviziji finansijskih iskaza za 2013. godinu
Zahtev	Rok za predaju izveštaja je 20.02.2014.
Prethodna revizija	Vršena prethodna revizija
Prisustvovanje popisu imovine	Tim je prisustvovao popisu imovine
Završna revizija finansijskih iskaza	U toku izrade finansijskih iskaza i posle njihovih sastavljanja
Izrada izveštaja revizije je u skladu sa MRS i revizijskim standardima.	MRS su primenjivani zajedno sa Zakonom o reviziji i računovodstvu.

- **Delatnost i poslovanje preduzeća**

Pun naziv preduzeća	Mešovito preduzeće za trgovinu i usluge »Kimby-co« doo, Beograd
Skraćeno ime preduća	»Kimby-co« doo , Beograd
Registarski broj	
Adresa obavljanja privredne delatnosti	Beograd, Srbija
Datum osnivanja	08.11.2002
Šifra delatnosti	4690
Opis delatnosti	Nespecijalizovana trgovina na veliko

- **Poslovno okruženje:**

Poslovnu 2012. godinu kako u svetu tako i kod nas karakteriše značajan pad privredne aktivnosti. Poslovno okruženje u 2013. godini u Srbiji pokazuje značajnu nestabilnost u odnosu na prethodnu godinu, kako mali tako i veliki sistemi pokazuju nemogućnosti da svoje poslovne aktivnosti obavljaju kao do sada. Pomenute karakteristike poslovnog okruženja sigurno imaju negativan efekat na poslovanje društva pa se u narednom periodu treba usmeriti u pravcu otklanjanja prepreka i slabosti koje koče na putu daljeg rasta i razvoja.

- **Položaj grane:**

Obzirom da se radi o trgovini na malo i na veliko u navedenom periodu, možemo reći da Društvo ima pad prometa, zbog pada standarda ljudi i veće nezaposlenosti.

- **Tekuće poslovanje:**

Preduzeće posluje u svojoj branši i ostvaruje zadivljujuće rezultate.

- **Promene u poslovnoj orijentaciji:**

U 2013. godini imamo sve veće povezivanje sa domaćim proizvođačima, robe široke potrošnje, da bi se smanjio uvoz i pokrenuo izvoz.

- **Razumevanje računovodstvenog sistema:**

Programom provere internih kontrola sektora računovodstvo uverili smo se u način funkcionisanja računovodstvenog sistema. Informacioni sistem i sistem automatske obrade podataka je na zadovoljavajućem nivou mada se još uvek može podići na viši nivo, sa boljom automatskom obradom podataka uz izbegavanje suvišnih koraka.

- **Efikasnost organizacione strukture i internih kontrola:**

- Šematski prikaz organizacione strukture nalazi se u okviru pravilnika o sistematizaciji poslovanja.
- Detaljnom analizom sistema internih kontrola ustanovljeno je da sistem funkcioniše u celosti.

7.3 Primenjene računovodstvene politike

7.3.1 Priznavanje prihoda i rashoda

Priznavanje prihoda ili rashoda je u bilansu uspeha kada povećanje ili smanjenje budućih ekonomskih koristi u vezi sa povećanjem ili smanjenjem sredstava ili smanjenjem ili povećanjem obaveza koje su pouzdano merljive.

Iskazivanje prihoda i rashoda je u bilansu uspeha, i evidencija se vrši po metodi uzročnosti. Ukoliko se očekuje priliv ekonomske koristi tokom obračunskog perioda, a veza sa prihodom se ustanovljava posredno, tada se rashodi koji su u bilansu uspeha mogu priznati putem amortizacije. Rashod se priznaje u celini u bilansu uspeha, ukoliko trošak ne donese buduću ekonomsku dobit ili ukoliko se pojavi obaveza bez priznavanja sredstava.

7.3.2 Nematerijalna ulaganja

Nenovčano sredstvo, koje se može poistovetiti, čak i ako nema fizičku oznaku je nematerijalno ulaganje. Nematerijalna ulaganja predstavljaju kupovine softvera, i investiranje u licence.⁵³

Početno merenje nematerijalnog ulaganja se vrši po ceni koštanja ili po nabavnoj vrednosti. Nematerijalno ulaganje, posle početnog priznavanja se vrednuje po ceni koštanja ili po nabavnoj vrednosti, koje se umanjuje za ispravku vrednosti po obračunatoj amortizaciji ukoliko se računa i nagomilane troškove radi obezvređenja.

Otpis nematerijalnih ulaganja se vrši proporcionalnom stopom, sa rokom od pet godina, sem ulaganja gde je vreme korišćenja propisano rokovima iz ugovora.

7.3.3 Nekretnine, postrojenja i oprema

Iskazivanje nekretnine, postrojenja i oprema se vrši na dan bilansiranja, po nabavnoj vrednosti ispravljenoj za knjigovodstvenu vrednost.

Tokom godine, nabavke nekretnina, postrojenja i opreme, se iskazuju po ceni koštanja ili po nabavnoj vrednosti. Nabavna vrednost predstavlja fakturnu vrednost sredstava koja su nabavljena i uvećana za celokupne troškove prilikom njihovog korišćenja koje je priznato sa MRS16.

Kapitalizacija novonabavljene opreme se vrši ukoliko je vek upotrebe duži od godinu dana, i ukoliko je njena vrednost viša od vrednosti koje su u poreskim propisima vrednovane.

Za osnov obračunate amortizacije utvrđeni su upotrebljivi vekovi trajanja, koja se vrši upotrebom proporcionalnog načina obračunavanja, i na taj način se vrši otpis troška do vrednosti koja je preostala na tržištu.

Ne vrši se amortizacija za zemljište, jer mu je vek trajanja neograničen.

Primenom obračuna amortizacije kod nekretnina, postrojenja i opreme se vremenski ispituje i ako se pojavila bitna promena za ostvarenje ekonomske koristi tada se vrši produžetak ili skraćanje veka otpisa.

Posle otuđivanja sredstava, nekretnine, postrojenja i oprema, u bilansu stanja prestaju da se prikazuju, i kad se ne očekuje od njegovog otuđivanja buduće ekonomske koristi. Utvrđivanje dobitaka ili gubitaka iz rashodovanja kod nekretnine, postrojenja i opreme se vrši kao razlika neto prihoda od prodaje i razlika računovodstvene vrednosti, a u bilansu uspeha se priznaju kao prihod u ili se priznaju kao rashod.

⁵³ Petrović, Z., Računovodstvena regulativa, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2014, str 110

7.3.4 Zalihe

Procena zaliha robe ili zaliha materijala se vrši po nabavnoj vrednosti, i koju sačinava neto fakturna vrednost sa zavisnim troškovima nabavke.

Zavisni troškovi predstavljaju direktne troškove od nabavke pa do uskladištenja. Po FIFO metodi, koju čini prva ulazna i prva izlazna, se vrši obračunski izlaz za zalihe materijala i rezervne delove.

Inventar i rezervni delovi kojima je vek kraći od godinu dana, obuhvaćeni su na zalihama materijala i sirovina. Otpis rezervnih delova, inventara i drugih materijala se vrši jednokratno, tj. tokom njihovog korišćenja.

Prikazivanje zaliha trgovačke robe se vrši po ponuđenim cenama koje se ispravljaju za iznos razlike proračunate robe. Ponuđene cene sadrže zavisne troškove nabavke, manipulativne troškove, uvoznim dažbinama, porezu na dodatnoj vrednosti, kao i marži. Prilikom određivanja troškova kod nabavke robe izuzeti su rabati i popusti.

Razlika između procene prodajne vrednosti i razlike procene troškove prodaje, utvđeni na bazi troškova višegodišnjeg depozita je neto prodajna vrednost. Direktor preduzeća je odgovoran za procenu kod neto prodajne vrednosti robe.

7.3.5 Kratkoročna potraživanja

Priznavanje potraživanja od kupaca prodate robe, se evidentira u momentu vršenja prodaje. Početno priznavanje potraživanja čini razliku iznosa prodajne vrednosti kod usluga i robe, i razliku ugovorenih sniženih roba. Priznavanje prihoda se vrši po neto prodajnoj ceni, koje je po načelu fakturisanog ostvarenja, s tim da ne postoji rizik u naplati potraživanja.

Ako je prema načelu postojanja poslovnog događaja priznat prihod od prodaje, a zatim se pojavi neizvesnost u naplati, potraživanje se ispravlja "izokola" na teret rashodovanja, ili direktno ukoliko je dokumentovana naplata koju nije moguće izvršiti, prema ugovoru sravnjenja na osnovu odluke direktora. Uprava preduzeća je odgovorna kod rizika naplate za sva ponaosob potraživanja. Kod potraživanja koja nisu napraćena ili kod potraživanja koja su sporna, ispravka vrednosti se priključuje gubitcima ili drugim rashodima.

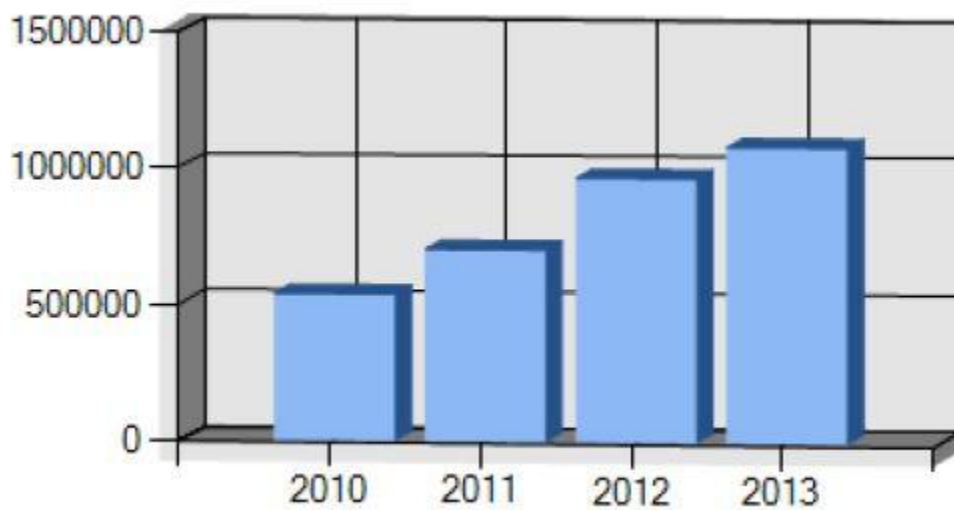
7.3.6 Gotovina i novčani ekvivalenti

U bilansu stanja se prikazuje gotovina kao i gotovinski ekvivalenti.

Gotovina i gotovinski ekvivalenti čine stanja na fakturama, ili gotovinu koja se nalaze u poslovnim organizacijama.

Preduzeće je u obavezi, u skladu sa zakonom, da vrši isplatu novčane nadoknade svim zaposlenima koji se penzionišu. Preduzeće će rashodovati novčanu pomoć kad budu isplaćeni u godini.

Slika :Finansijski pokazatelj⁵⁴

⁵⁴ http://www.scoring.rs/Firma/KIMBY-CO%20DOO%20BEOGRAD_102052 (06.05.2015.)

7.4 SWOT ANALIZA

- **Prednosti:**

Brzo prilagođavanje uslovima tržišta, mogućnost za napredovanje.

- **Slabosti:**

U pojedinim segmentima procesima rada, nedovoljna organizovanost i donekle finansijska zavisnost od banaka (kredita).

- **Šanse:**

Povezivanje sa proizvođačima i maloprodajama i mogućnost većeg izvoza.

- **Pretnje:**

Zbog neorganizovanosti bude mnogo većih troškova, i smanjenje naplata potraživanja.

- **Najvažniji kupci:**

Kalumet, TSV brave, Heres, Mercator-s, Vekic chocolate, Pebekom, Univerexport, Bučeks, Tomaco line, PT Metro cash & carry doo, SIP Trade, NN-tel, Zu apoteka Lillly drogerie, Interex, Delhaize Serbia doo.

- **Najvažniji dobavljači:**

Transportšped, Mercator-s, Telenor, Uprava Carina Republika Srbije, Awiss, Niva doo, Mlekara doo, Kony trade, Ženeva Evro s, Maginus, Univerexport, BB trade, Bg produkt 1996 doo, SIP Trade, Delhaize Serbia doo, St Komerc grafo-print doo, Vukochem, Trgovina Avdić, PT Metro cash & carry doo, Zu apoteka Lillly drogerie.

- **Društvo je zastupnik i distributer stranih firmi:**

Karatek Istanbul, Mokate Poland, Asian alliance int Tajland, Metza Slovačka, Celex Republika Srpska, Pejo doo Slovenija, Valkiri-nord doo Makedonija, Labud Hrvatska.

- **Kontinuitet poslovanja:**

Kontinuitet poslovanja sigurno je da nije sporan. Iz razgovora sa rukovodstvom saznajemo da društvo namerava i u buduće da se bavi istom delatnošću. Ono što je cilj društva u narednom periodu je svakako podizanje usluga na jedan kvalitetniji nivo, povećanje obima usluga kroz disperziju istih, osvajanje novih tržišta u okruženju i šire.

- **Prisustvovanje godišnjem popisu:**

Godišnjem popisu društva je prisustvovao revizorski tim.

7.4.1 Sastav revizorskog tima i odgovornost

Ime i prezime, Naziv Društva	Pozicija	Odgovornosti
»Fineks S.J.« d.o.o	Rukovodilac revizije	Detaljno planiranje revizije, kritička analiza bilansa, izrada izveštaja i rukovođenje timom.

7.5 Primena forenzičke revizije u otkrivanju prevare

Forenzička revizija predstavlja posebno zalaganje sa revizorskim kućama i forenzička revizija zahteva revizijski rad sa posebnim iskustvom i specijalnom obukom kako za sprečavanje tako i otkrivanje prevara.

Forenzička revizija predstavlja otkrivanje prevare kao i otkrivanje podmićivanja u kompaniji i njega uloga je dokazivanje ili osporavanje nastanka prevara, upotrebom odgovarajućih planova. Forenzička revizija čini deo sveobuhvatnog postupka istrage. Forenzički revizori su eksperti u raznim postupcima vezanim za ispitivanje prevare u okviru revizije.

Cilj forenzike je otkrivanje zloupotreba i prevara u kompanijama, i forenzičar mora biti dobro potrkovan znanjem kako bi otkrio određenu prevaru.

Sve više se primenjuje u policiji kod poslovanja „fantomskih“ firmi, koje se osnivaju radi pranja novca i prikazuju ulaze i izlate robe koje ne postoje, ili pružanje fiktivnih usluga bez plaćanja poreza . Otvaranje firmi u inostranstvu tzv. Poreski rajevi.

Ulaganjem u razvoj forenzičke revizije kako ljudskih kadrova tako i materijalnih, predupređuju se prevare koje ugrožavaju privredu, a samim tim i celokupno društvo.

Studija slučaja

Slučaj 1

Prevara banaka kod podnošenja zahteva za kredit

Slabosti: Kontrolne funkcije banke

Mogućnost prevare:

Proknjiži se nepostojeća faktura usluga, čime se povećavaju prihodi od usluga, pokriva gubitak, i iskazuje dobit, i pokazuje veća potraživanja od kupaca.

Slučaj 2

Pranje novca

Slabosti: Državnih organa, koji ne mogu da spreče prevaru pranja novca

Mogućnost prevare:

Neke firme otvaraju firme u off-shore zonama, koje nisu u spisku poreskih rajeva, sve fakture za robu i uslugu idu preko te firme, u kojoj ostaje veći deo profita. Time se vrši pranje novca, zbog manjih poreskih stopa i manje kontrole.

I revizija može da napravi slabost, ako ne utvrdi ko je vlasnik off-shore kompanije (povezana lica) ukoliko je isti vlasnik to su povezana lica, pritom daje signal državnim organima, da bi trebalo tu firmu iskontrolisati.

Slučaj 3

Finansijska prevara

Slabosti: Firma koja je pristala na avans, nije insistirala da bude akreditiv (uslovljeno plaćanje) ako su ispunjeni određeni uslovi, biće isplaćeni, npr: potvrda robe špeditera, preuzeta roba u neku luku, roba određenog kvaliteta

Mogućnost prevare:

Firma počinje da radi sa firmama u Kini, uz avansno plaćanje. Posle par sitnijih isporuka, koje su ispoštovane, najveća avansna uplata nije nikad isporučena, čime je naneta šteta firme.

Попуњава правно лице - предузетник																				
1	7	4	2	0	1	4	3	4	6	9	0	1	0	2	1	5	2	3	3	7
Матични број								Шифра делатности				ПИБ								
Попуњава Агенција за привредне регистре																				
1	2	3	19	20	21	22	23	24	25	26										
Врста посла																				

Назив: KIMBY CO d.o.o
Седиште: Zemun, Batajnicki drum 16.deo, 8

БИЛАНС СТАЊА

на дан 31.12. 20 13 године

- у хиљадама динара -

Група рачуна, рачун	ПОЗИЦИЈА	АОП	Напо- мена број	Износ	
				Текућа година	Претходна година
1	2	3	4	5	6
	А К Т И В А				
	А. СТАЛНА ИМОВИНА (002+003+004+005+009)	001		95.765	87.692
00	I. НЕУПЛАЋЕНИ УПИСАНИ КАПИТАЛ	002			
012	II. GOODWILL	003			
01 без 012	III. НЕМАТЕРИЈАЛНА УЛАГАЊА	004		1.431	840
	IV. НЕКРЕТНИНЕ, ПОСТРОЈЕЊА, ОПРЕМА И БИОЛОШКА СРЕДСТВА (006+007+008)	005		94.334	86.852
020, 022, 023, 026, 027 (део), 028 (део), 029	1. Некретнине, постројења и опрема	006		94.334	86.852
024, 027 (део), 028 (део)	2. Инвестиционе некретнине	007			
021, 025, 027 (део) и 028 (део)	3. Биолошка средства	008			
	V. ДУГОРОЧНИ ФИНАНСИЈСКИ ПЛАСМАНИ (010+011)	009			
030 до 032, 039 (део)	1. Учешћа у капиталу	010			
033 до 038, 039 (део) минус 037	2. Остали дугорочни финансијски пласмани	011			
	Б. ОБРТНА ИМОВИНА (013+014+015)	012		984.495	875.879
10 до 13, 15	I. ЗАЛИХЕ	013		349.678	411.932
14	II. СТАЛНА СРЕДСТВА НАМЕЊЕНА ПРОДАЈИ И СРЕДСТВА ПОСЛОВАЊА КОЈЕ СЕ ОБУСТАВЉА	014			
	III. КРАТКОРОЧНА ПОТРАЖИВАЊА, ПЛАСМАНИ И ГОТОВИНА (016+017+018+019+020)	015		634.817	463.947
20, 21 и 22 осим 223	1. Потраживања	016		609.614	448.982
223	2. Потраживања за више плаћен порез на добитак	017			1.152
23 минус 237	3. Краткорочни финансијски пласмани	018		17.409	2.283
24	4. Готовински еквиваленти и готовина	019		4.906	6.608
27 и 28 осим 288	5. Порез на додатну вредност и активна временска разграничења	020		2.888	4.922
288	В. ОДЛОЖЕНА ПОРЕСКА СРЕДСТВА	021			
	Г. ПОСЛОВНА ИМОВИНА (001+012+021)	022		1.080.260	963.571
29	Д. ГУБИТАК ИЗНАД ВИСИНЕ КАПИТАЛА	023			
	Ђ. УКУПНА АКТИВА (022+023)	024		1.080.260	963.571
88	Е. ВАНБИЛАНСНА АКТИВА	025		122.759	167.319

- у хиљадама динара -

Група рачуна, рачун	ПОЗИЦИЈА	АОП	Напомена број	Износ	
				Текућа година	Претходна година
1	2	3	4	5	6
	ПАСИВА				
	А. КАПИТАЛ (102+103+104+105+106-107+108-109-110)	101		195.487	151.592
30	I. ОСНОВНИ КАПИТАЛ	102		35.160	35.160
31	II. НЕУПЛАЋЕНИ УПИСАНИ КАПИТАЛ	103			
32	III. РЕЗЕРВЕ	104			
330 и 331	IV. РЕВАЛОРИЗАЦИОНЕ РЕЗЕРВЕ	105			
332	V. НЕРЕАЛИЗОВАНИ ДОБИЦИ ПО ОСНОВУ ХАРТИЈА ОД ВРЕДНОСТИ	106			
333	VI. НЕРЕАЛИЗОВАНИ ГУБИЦИ ПО ОСНОВУ ХАРТИЈА ОД ВРЕДНОСТИ	107			
34	VII. НЕРАСПОРЕЂЕНИ ДОБИТАК	108		160.307	116.432
35	VIII. ГУБИТАК	109			
037 и 237	IX. ОТКУПЉЕНЕ СОПСТВЕНЕ АКЦИЈЕ	110			
	Б. ДУГОРОЧНА РЕЗЕРВИСАЊА И ОБАВЕЗЕ (112+113+116)	111		884.793	811.979
40	I. ДУГОРОЧНА РЕЗЕРВИСАЊА	112			
41	II. ДУГОРОЧНЕ ОБАВЕЗЕ (114+115)	113		22.479	71.374
414, 415	1. Дугорочни кредити	114			52.617
41 без 414 и 415	2. Остале дугорочне обавезе	115		22.479	18.757
	III. КРАТКОРОЧНЕ ОБАВЕЗЕ (117+118+119+120+121+122)	116		862.314	740.605
42 осим 427	1. Краткорочне финансијске обавезе	117		371.160	257.845
427	2. Обавезе по основу средстава намењених продаји и средстава пословања које се обуставља	118			
43 и 44	3. Обавезе из пословања	119		477.493	474.648
45 и 46	4. Остале краткорочне обавезе	120		5.634	7.315
47, 48 осим 481 и 49 осим 498	5. Обавезе по основу пореза на додату вредност и и осталих јавних прихода и пасивна временска разграничења	121		6.845	797
481	6. Обавезе по основу пореза на добитак	122		1.182	
498	В. ОДЛОЖЕНЕ ПОРЕСКЕ ОБАВЕЗЕ	123			
	Г. УКУПНА ПАСИВА (101+111+123)	124		1.080.260	963.571
89	Д. ВАНБИЛАНСНА ПАСИВА	125		122.759	167.319

У _____

Лице одговорно за састављање
финансијског извештаја

М.П.

Законски заступник

дана _____ године

Образац прописан Правилником о садржини и форми образаца финансијских извештаја за привредна друштва, задруге, друга правна лица и предузетнике ("Службени гласник РС", бр 114/06, 5/07, 119/08, 2/10, 101/12 и 118/12)

Попуњава правно лице - предузетник																												
1	7	4	2	0	1	4	3					4	6	9	0					1	0	2	1	5	2	3	3	7
Матични број							Шифра делатности				ПИБ																	

Попуњава Агенција за привредне регистре																		
1	2	3					19					20	21	22	23	24	25	26
Врста посла																		

Назив KIMBY CO d.o.o
Седиште Zemun, Batajnicki drum 18.deo, 8

БИЛАНС УСПЕХА

у периоду од 01.01. до 31.12. 2013 . године

- у хиљадама динара -

Група рачуна, рачун	ПОЗИЦИЈА	АОП	Напо- мена број	Износ	
				Текућа година	Претходна година
1	2	3	4	5	6
	А. ПРИХОДИ И РАСХОДИ ИЗ РЕДОВНОГ ПОСЛОВАЊА				
	I. ПОСЛОВНИ ПРИХОДИ (202+203+204-205+206)	201		3.461.154	2.526.168
60 и 61	1. Приходи од продаје	202		3.408.745	2.474.864
62	2. Приходи од активирања учинака и робе	203			
630	3. Повећање вредности залиха учинака	204			
631	4. Смањење вредности залиха учинака	205			
64 и 65	5. Остали пословни приходи	206		52.409	51.304
	II. ПОСЛОВНИ РАСХОДИ (208 до 212)	207		3.365.135	2.440.867
50	1. Набавна вредност продате робе	208		3.017.954	2.153.728
51	2. Трошкови материјала	209		65.569	64.461
52	3. Трошкови зарада, накнада зарада и остали лични расходи	210		102.619	97.489
54	4. Трошкови амортизације и резервисања	211		17.347	16.083
53 и 55	5. Остали пословни расходи	212		161.646	109.108
	III. ПОСЛОВНИ ДОБИТАК (201-207)	213		96.019	85.301
	IV. ПОСЛОВНИ ГУБИТАК (207-201)	214			
66	V. ФИНАНСИЈСКИ ПРИХОДИ	215		3.338	7.708
56	VI. ФИНАНСИЈСКИ РАСХОДИ	216		40.057	37.986
67, 68	VII. ОСТАЛИ ПРИХОДИ	217		408	83
57, 58	VIII. ОСТАЛИ РАСХОДИ	218		10.520	5.332
	IX. ДОБИТАК ИЗ РЕДОВНОГ ПОСЛОВАЊА ПРЕ ОПОРЕЗИВАЊА (213-214+215-216+217-218)	219		49.188	49.774
	X. ГУБИТАК ИЗ РЕДОВНОГ ПОСЛОВАЊА ПРЕ ОПОРЕЗИВАЊА (214-213-215+216-217+218)	220			
69 - 59	XI. НЕТО ДОБИТАК ПОСЛОВАЊА КОЈЕ СЕ ОБУСТАВЉА	221			
59 - 69	XII. НЕТО ГУБИТАК ПОСЛОВАЊА КОЈЕ СЕ ОБУСТАВЉА	222			

	Б. ДОБИТАК ПРЕ ОПОРЕЗИВАЊА	(219-220+221-222)	223		49.188	49.774
	В. ГУБИТАК ПРЕ ОПОРЕЗИВАЊА	(220-219+222-221)	224			
	Г. ПОРЕЗ НА ДОБИТАК					
721	1. Порески расход периода		225		5.313	2.499
722	2. Одложени порески расходи периода		226			
722	3. Одложени порески приходи периода		227			
723	Д. Исплаћена лична примања послодавцу		228			
	Ђ. НЕТО ДОБИТАК	(223-224-225-226+227-228)	229		43.875	47.275
	Е. НЕТО ГУБИТАК	(224-223+225+226-227+228)	230			
	Ж. НЕТО ДОБИТАК КОЈИ ПРИПАДА МАЊИНСКИМ УЛАГАЧИМА		231			
	З. НЕТО ДОБИТАК КОЈИ ПРИПАДА ВЛАСНИЦИМА МАТИЧНОГ ПРАВНОГ ЛИЦА		232			
	И. ЗАРАДА ПО АКЦИЈИ					
	1. Основна зарада по акцији		233			
	2. Умањена (разводњена) зарада по акцији		234			

у _____

дана _____ године

Лице одговорно за састављање
финансијског извештаја

М.П.

Законски заступник

Finansijski izveštaji klijenta „Kimby’co“ d.o.o, Beograd⁵⁵

⁵⁵ <http://fi.apr.gov.rs/prijemfi/cir/podaci.asp?strSearch=17420143&kod=7ac8d654c7e151f5e4fb88342929ef9f6b77e924&godina=2013> (19.12.2014.)

OSMI DEO

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Snažni pritisci su prouzrokovali preispitivanje revizorove uloge u ekonomiji. Revizori su često smatrani psima čuvarima javnosti, ali prema trenutnim standardima i pravilima, njihove obaveze ostaju ograničene.

Eksterni revizori su ekonomski agenti koji nastoje da dobit maksimiziraju, što nije uvek u skladu s odgovornostima javnosti.

Tokom prošle decenije, revizijska profesija se suočila s besprimernim izazovima.

Članovi revizijske profesije očekuju da će se suočiti s novim izazovima i da će se tehnologija izražavanja uverenja razviti uz kreativnost.

Forenzički računovođa posmatrajući ponašanja zaposlenih može mu dosta pomoći tokom ispitivanja prevare. Ujedno i veštine ispitivanja i intervjuisanja mogu biti od velike važnosti kako bi se postiglo uspešno razrešenja slučajeva prevare.

Tokom pronalaženja istine forenzičkom računovođi može dosta pomoći razvijanje odličnih veština za prikupljanje dokaza.

Analizom finansijskih pokazatelja može koristiti dosta tokom ispitivanja nastanka prevare u izveštajima o finansijskom poslovanju.

Podmićivanje, prevara imovine i lažni finansijski izveštaji kao oblici zloupotreba postoje svuda u svetu. Razvijenost finansijskih tržišta koja nije dovoljna, institucije koje nisu izgrađene za kontrolu nad kvalitetom finansijskih tržišta, životni standard koji je nizak, čine faktore koji doprinose rasprostranjenosti zloupotreba.

Pitanje revizorovih obaveza prijavljivanja prevare, dugo je bilo predmet zabrinutosti u razvijenim zemljama. Eksterni revizori su sve više bili predmet kritičkog ispitivanja, koja podstiču važna društvena i politička pitanja o ulozi revizora u ekonomiji tržišta kapitala i odgovornosti revizijske profesije.

Tačnost finansijskih informacija mora imati prvenstvo nad željom za konkurentskom prednošću, troškovnom uspešnošću ili postupku revizije. Kvalitetna revizija zahteva dobro obučene, sa adekvatnom kontrolom, i dobro fokusirane.

S početka dvadesetprvog veka poslovni skandali u ekonomiji tržišta kapitala, ukazali su na nedostatke internih nadzora kao jednog od izvora neuspeha finansije.

Sastav internih nadzora je zamršen sa aktivnostima subjekta i najveće delovanje je kada je deo infrastrukture subjekta i sastavni deo srži organizacije.

DEVETI DEO

LITERATURA

LITERATURA:

1. Stanišić, M., Revizija, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2009
2. Knežević, G., Analiza finansijskih izveštaja, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2009
3. Škarić, Jovanović, K., Finansijsko računovodstvo, Ekonomski fakultet, Beograd 2008
4. Kotler, P., Keller, K., Marketing menadžment, Data Status, Beograd, 2006
5. Stanišić, M., Stanojević, Lj., Revizija i primena kompjutera, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2010
6. Messier, F. William: Revizija, priručnik za revizore i studente: Faber&Zgombić Plus, Zagreb, 1997
7. Stanišić, M., Metodologija revizije, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2010
8. Hoopwood, S., Leiner, J., Young, G., Forenzičko računovodstvo, Univerzitet Singidunum, Beograd 2014
9. Soltani, B., Revizija-međunarodni pristup, Mate, Beograd, 2010
10. Stevanović, N., Malinić, D., Milićević, V., Upravljačko računovodstvo, Ekonomski fakultet, Beograd, 2011
11. Petković, A., Forenzička revizija, Visoka poslovna škola, Novi Sad, 2010
12. Bologna and Linqvist, Fraud Auditing and Forensic Accounting, New York, John Wiley&Sons
13. Klarens, R., Sprečavanje pranja novca, Udruženje banaka Srbije, 2006
14. Hoopwood, S., Leiner, J., Young, G., Forenzičko računovodstvo, Univerzitet Singidunum, Beograd 2014
15. Stanišić, M., Interna kontrola i revizija, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2014
16. Milojević, D., Finansijska revizija i kontrola, Beogradska poslovna škola, Beograd 2006
17. Lawrence B. Sawyer, Mortimer A. Dittenhofer, James H. Scheiner, Sawyers Internal Auditing, The Institute of Internal Auditors, 2003
18. Barjaktarević, L., Upravljanje rizikom, Univerzitet Singidunum, Beograd 2014
19. Petrović, Z., Računovodstvena regulativa, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2009

20. The Committee of Sponsoring Organisations of the Treadway Commission (COSO), „Internal Control-Integrated Framework“, IIA, USA, 1994
21. Lukić, R., Bankarsko računovodstvo, Ekonomski fakultet, Beograd, 2008
22. Upravljanje rizikom poslovanja: integrisani okvir, Savez računovođa i revizora Srbije, Beograd, 2009
23. R, K, Elliott and II Wilingham, Management Fraud: Detection and Deterrence (New York: Petrocelli Books, Inc 1980)

Internet izvori:

<http://rafin.edu.rs/kurs---forenzicka-revizija> (09.12.2014.)

<http://fi.apr.gov.rs/prijemfi/cir/podaci.asp?strSearch=17420143&kod=7ac8d654c7e151f5e4fb88342929ef9f6b77e924&godina=2013>(19.12.2014)

http://www.scoring.rs/Firma/KIMBY-CO%20DOO%20BEOGRAD_102052 (06.05.2015.)